

Ujút

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

IV. évfolyam 1934. I.

Megjelenik minden hó 15-én

Sir Arthur Wauchoppe, Palesztina kormányzója és M. M. Ussischkin
a K. K. L. igazgatója, a K. K. L. jeruzsálemi főépületének terraszán.

Tartalom:

Salom Asch:

Rothenburg várának rabbi-foglya.

Frischmann Dávid:

A kóhén.

Áchád Haám:

Gondolatszilánkok.

Sloms Edelheit:

Temető-szerelem.

Csermely Gyula:

Az atyuska tréfája

és még sok érdekes riport és
értékes cikk.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Makótól-Jeruzsálemig

Egy német nemzeti lap a német köztársasági elnököt **Juden—Hindenburgnak** nevezte.

Lehullt tehát a lepel a nagy német bálványról is. Ki fog derülni, hogy Hindenburg csak azért nem nyerte meg a háborút, mert az ántántzsidók megvesztegették.

Le fog hullani a lepel egész életéről. Azelőtt Hönig-nek hívták, a berlini zsidó hitközség elemi iskolájában kezdte meg tanulmányait és a zsidó bankárok járatták a katonai iskolába, hogy ilyképpen becsempészve őt a német tisztikarba, a hadsereget belülről destruálja.

A zsidók keze mindenben benne van.

Ezt legjobban az bizonyítja, hogy a háborúban nagyon sok német zsidó katona elvesztette a kezét...

*

Joe portugál király idejében is nehéz volt találni olyan keresztényt aki keveretlen ősoktól származott.

Ez a kitűnő fajvédő fejedelem rendeletet adott ki, hogy minden zsidó és minden zsidóivadék hegyes süvegben járjon.

A miniszter, aki történetesen kardinális volt, amerikázott.

A király türelmetlenkedett.

— Végrehajtotta-e már eminenciád a rendeletemet?

— Igen — felelte nyugodtan a miniszter — és mindjárt magunkról is gondoskodtam.

A talárja alól két hegyes süveget vett elő és a díszesebbet a királynak nyújtotta át.

— Illetlennek tartottam, hogy alattvalói megelőzzék felségedet és első miniszterét... Mert a rendelet bennünket is kötelez...

*

A biharmegyei magyar párt legexponáltabb zsidó vezérének és biharmegyei listavezetőjének fia, egyetemi hallgató Budapesten.

Az ifju a napokban a következőket írta atyjának:

„Amíg Te apám ott a magyarság

érdekeiért küzdöl, addig itt engem a szégyenpadba akarnak kényszeríteni...”

Egyetemi hallgatók!... Folytassátok!... Fiaim... Csak énekeljete!...

*

King Lewin meccsre hívta ki Max Schmelinget.

A német világbajnok a kihívást nem fogadta el, mert Lewin — zsidó.

Az amerikai közvélemény ezért Schmelinget gyávának minősítette.

*

Az Egyenlőség egyik hűséges olvasója a lap feltűnő helyén azon kesereg, hogy a Magyarság zsidó hirdetésgyűjtőt szerződtetett.

A kesergő cikk mellett — talán a stilszerűség kedvéért — egy antiszemita cég hirdetése jelent meg.

Szerintünk sokkal súlyosabban itélendő el az, ha egy zsidó lap antiszemita cégeknek csinál propagandát, mintha egy antiszemita lap zsidó embernek kenyeret ad.

*

Minden kommentár nélkül.

Dr. Glücksthal Samu, a Pesti Izr. Hitközség kultuszelnöke, betiltotta a héber nyelv oktatását a zsidó gimnáziumban.

A csehszlovák kultuszminiszter cca 100.000 csehkrona szubvenciót szavaztatott meg a hébernyelvű iskolák számára.

*

A hitleristák által meggyilkolt Lessing egyetemi tanár emlékére Lessing-házat építenek Prágában.

Lessing kétségtelenül kimagasló egyéniség és nagy tudós volt, de korántsem érte el Herzl Tivadar történelmi nagyságát.

Ezt igazolja az is, hogy igen sok metropolisban és városban Herzlről utcákat neveztek el.

Csak Budapesten nem.

Pedig itt született a Dohány utcában.

Persze-persze... Nemo proféta in patria sua...

Mit mondtak a magasztos német egyénségek még néhány évvel ezelőtt a zsidókról

**Báró Schönaich leleplező nyilatkozata a német fajvédelem boszorkány-
konyhájáról.**

Báró Schönaich német vezérőrnagy — a háboru alatt a német hadsereg legjobb tábornokainak egyike — rendkívül érdekesen nyilatkozott az antiszemitizmusról:

— Fiatalabb katonai éveimben — mondotta — éppen annyira antiszemita voltam, mint minden katonatiszt. Tudtam azt, hogy a zsidó nemcsak aktiv tiszt nem lehet, de még a tartalékban sem kaphatott tiszti csillagot. Sokat nem igen gondolkoztunk a dologról, abban a tudatban nőttünk fel, hogy a zsidó nem lehet tiszt — tehát nem lehet tiszt.

— Mint ezredes — folytatta egy századnál három egyéves önkéntest ismertem meg. Az egyik egy grófnak, a másik egy kiskgazdának, a harmadik egy zsidó kereskedőnek volt a fia. Részint a magam, részint a századparancsnok tapasztalata alapján megállapíthattuk, hogy a három önkéntes közül kétségtelenül a zsidó volt a legjobb katona, utána következett a kiskgazda fia s a legrosszabb volt a gróf.

Amikor az előléptetésekre került a sor, nagy lelkifurdalásaim támadtak. Nem bírtam lelkiismeretemre venni, hogy a zsidót kihagyjam az előléptetésből csak azért, mert zsidó viszont a grófot előléptessem csak azért, mert gróf.

Hosszas töprengés után végre arra az elhatározásra jutottam, hogy mind a három önkéntest előléptetem.

Igy lett a zsidó önkéntesből altiszt.

Schönaich nem elégedett meg ennyivel. Magaköré gyűjtötte az altiszteket, különösen az értelmesebb őrmestereket s megkérdezte tőlük, mit gondolnak, vajjon ha egyik-másik járőrvezető zsidóvallású volna, a legények nem engedelmeskednének-e neki úgy, mint a keresztényvallású járőrvezetőknek?

— Feltétlenül éppen úgy engedelmeskednének neki! — mondotta az egyik őrmester és a többiek helyeselték neki.

Az altisztek további szavaiból kivette az ezredes, hogy az antiszemitizmusnak tulajdonképpen semmiféle komolyabb alapja nincsen náluk. Arra a kérdésre, hogy hát mégis miért tartják ellenszenvesnek a zsidót, majdnem mind azt válaszolták:

— Fent az urak így akarják... Ott nem szeretik a zsidókat és így ennek bizonyára valamilyen okának kell lenni...

A vezérőrnagy meg van róla győződve, hogy az az antiszemita hullám, amely az összeomlás után Németországot előtötte, mesterségesen előkészített dolog volt.

— Még pedig azok készítették elő mesterségesen — hangsúlyozta, — akik szívük mélyén felelősnek érezték magukat az összeomlásért. Idesorolom a katonai, politikai és gazdasági vezetőket, akik mindenáron bűnbakot akartak a népharag elé odaállítani. Ilyen bűnbaknak a zsidóság nagyszerűen bevált...

— Allítom, hogy a spaai főhadiszálláson komolyan tanácskoztak arról, hogy antiszemita jelszó alatt vonuljanak Berlin ellen.

Az antiszemitizmusra már a háboru során készültek, mert a statisztikát durván meghamisították a zsidók kárára.

A müncheni egyetem rektora az antiszemitizmus ellen

Dr. Vossler, a müncheni tudományegyetem rektora, már régebb óta rosszaló figyelője az antiszemita diákzavargásoknak a különböző német egyetemeken. A főiskolások a közelmúlt napokban megtartott egyik ünnepélyén a tudós rektor beszédet mondott és felhasználta az alkalmat, hogy az antiszemitizmus, különösen a diákantiszemitizmus ellen beszéljen.

— Kérdezem Önöktől, — fordult a hallgatósághoz, mely legnagyobb-részt egyetemi polgárokból rekrutálódott — összefér-e a diák becsületével, hogy lépten-nyomon félreszorítsa zsidó vallású egyetemi polgártársait Nem gondolnak önök azokra a vitéz zsidókra, akik 1914-ben velünk együtt kimentek a harctérre és német hazájukért harcolva hősi halált haltak? Le-tagadhatják-e önök a tényt, hogy csak magának az egyik diákszövetségnek, amelyet önök kebelükből kizártak, 22 hősi halottja van?

Ezeket az áldozatokat elfogadták és most gyűlölködéssel fizetnek értük?!! Mit szól ehhez a német becsületérzés? És hát csak a német honvédelemből vették ki a zsidók a maguk részét?

Egyetemünk elmeosztályának kutatóintézetét majdnem egészen egy zsidó finanszírozza és a német tudománynak nemcsak Bajorországban, de az egész birodalomnak is kiváló zsidó művelői vannak. Amannak anyagi támogatását, emezeknél tudományos felfedezéseit elfogadják és erre azzal felelnek, hogy: Juden hinaus?!! Vegyék tudomásul azt is, hogy keleti határainkon túl már régen elsüllyedt volna a szláv tengerben a német kultúra, ha a zsidóság nem hősieken védelmezi.

Beszélt még a rektor az úgynevezett fajelméletről is. Erre kár csak egy szót is vesztegetni, — mondta. — Ez tisztán zoologiai, nem humánus argumentum és csak az lovagolja ezt a paripát, aki az emberi állatvilágban akar mozogni. De ne felejtsek el, hogy az egyetem nem állatsereglet!

... A müncheni egyetem rektorának beszédjéhez mi a magunk részéről csak egy szerény kérdést fűzünk hozzá, amit azonban nem öhozzá, hanem hozzánk közelebbálló tényezőkhöz intézünk. Kérdésünk az, hogy mikor fogunk már Budapesten is — illetékes személyiségek szájából — olyan beszédet hallani, mint a müncheni egyetem rektorának szájából? Hát ön, tudós dr. Méhely professzor nem szívleli meg azt, amit müncheni kollégája a fajelméletről kevés szóval, de annál pregnansabban kifejtett?

Zsidó cárnő

Bolgár történetírók és Basof Iván bolgár költő egy Tamara nevű zsidó cárnőről írnak.

Longen Guierin francia történész azonban kiderítette, hogy Tamara cárnő helyes neve Rebeka volt és hogy a 14. században mint az akkor uralkodó Ivan Alexander bolgár király hitvese, császári méltóságra emelkedett.

Rebeka, aki egy zsidó orvos leánya volt, áttért és a Theodora nevet kapta. E név alatt vette aztán át az uralkodást is.

A zsidó cárnő hamar feltalálta magát új szerepében. Csakhamar nagy befolyásra tett szert az állami ügyek vezetésében, majd fiát, — dacára annak, hogy a nagy cárnak első nejétől három fia volt, — trónörökösnek proklamáltatta.

1365-ben meghalt Iván cár, mire Theodora fia lépett a trónra, aki gyenge uralkodónak bizonyult. Egy a törökök által okozott súlyos veresége után 1395-ben meghalt.

Theodora cárnéről ezen idő óta semmilyen adatok nem maradtak fenn, mégis a bolgár legendában még mai napig is él a zsidó carevna.

Petíció

Január 1-én vette kezdetét a „Kubalna Lenmit”, a zsidó nép petíciós mozgalmá.

Ez alkalmat ad arra, hogy minden jóérzésű zsidó szolgálhassa az egységes zsidó érdeket.

Más eszközünk erre nincs.

Nem viselhetünk háborút Anglia ellen (— igaz ez nincs is szándékunkban —), tehát egyetlen fegyverünk az erkölcsi és politikai nyomás.

Erre képvisletünk alkalmatlan, mert se ereje, se súlya nincs.

Nem marad más hátra, mint a tömegek megmozdulása és ez a petíció.

Ha ebben a mozgalomban tényleg tömegesen mozdul meg a zsidóság, hamarosan gyökeresen megváltozik minden Palesztinában.

Ennek meg kell lennie.

Ha sikerül — beteljesült vágyunk, ha esetleg nem sikerült, megnyugszik lelkiismeretünk, mert megtettük kötelességünket!

A petíció két irányban halad.

Egyik a tömegek megmozdulása,

másik az aláírások gyűjtése.

Mindkettőnek egy a célja, hogy meggyőzzük a világot arról, hogy a mi elégedetlenségünk szomorú, súlyos tény.

A cionista kérdést, melyet eddig elvont fogalomnak tartottak, a népek kérdésévé kell tennünk.

Az írott petíció kétféle lesz.

I. Egyéni kérvényei azoknak a zsidóknak, kik mennének Palesztinába, de oda nem eresztik be őket.

II. A másik memorandum megmondja, mit ígértek nekünk és mit nem kaptunk meg, mivel hitegettek bennünket és hogyan csaptak be.

Ezt írják alá a világ összes zsidói, hogy lássák, hogy a palesztinai kérdés annak is szíven fekszik, aki egyelőre nem szándékozik odamenni.

S az eredmény?

Először nem veszik észre, később szidni fogják, végül, midőn, látják, hogy ez egy nagy nép egységes kívánsága, teljesíteni fogják kívánságainkat.

Mendl bácsi

Vegyeskereskedő volt Siklóson.

A pitymallat boltajtója mellett húzódó padon találta.

Pipázgatva várta a vevőket.

Egyáltalán nem volt vallásos.

Rituálék az ő számára nem léteztek... mégis, minden reggel ő volt az első a templomban.

A hitközségi élet iránt élénken érdeklődött, főként a kántorválasztások idején fejtett ki erőteljes agilitást.

A templomi melódiák szőtték át egész életét, még a kávéházban, sakkozás közben is ezeket dúdolta.

Minden péntek estét a templomban töltötte.

Felhőszakadás, vihar, de még hófúvás se tartotta vissza attól, hogy a haskivénut és a rösamrut ne hallgassa meg.

Midőn a nap nyugvóra szállt, az üzlet vezetését zárásig feleségére bízta.

Ilyenkor Mendl bácsi a hálósobába vonult vissza.

Lefeküdt.

Az ágyban megtömté mégegyszer pipáját és figyelte az üzletmenetet.

Midőn kiszitta pipáját, behunyta szemét és elkezdte mondani a krismét...

— Él melech...

A mindennapi élettől azonban nem tudta egészen elszakítani magát.

— Dú Betti!... — harsogta az üzletben foglalatostkodó felesége felé — Hat der Goj den gestrigen Bronev bezahl?...

A kapott válasz után folytatta az imát.

— Vöochávti esz Adonáj... ki hó-
cészi...

Az imádkozás ismét elakadt.

— Dú Betti!... — hangzott újra
a hálószobából — *Margen lass brin-
gen zwa Kilo Ockergel!*... Die Gajte
von der Lange-gass! hat's bestellt...

Mendl bácsi ezután nagyot sóhaj-
tott, mintha csak annak szárnyán kül-
dené imáját a Mindenhatóhoz...

— Hiné lójanum vóló jisan sómér...

Hirtelen föltápáskodott fekvőhe-
lyéről.

— Dú Betti!... Geh'e raus, dass
de neue Sixe die Ganz nix verstoppt!
Aztán visszafeküdt párnáira.

— Bösém Adonáj!...

Elaludt...

Ahányszor — különösen neológ —
templomban vagyok, az imádkozók fe-
gyelmezetlensége Mendl bácsit juttat-
ja eszembe.

Önkéntelenül elmosolyodom, főleg
pedig bosszankodom...

Egyik péntek este külföldi keresz-
tény hirlapírótársam kért meg, ki-
sérjem el a Dohány-utca templomba.

Megakarta hallgatni azokat az örök-
szép zsoltárokat, amelyekről olyan so-
kat olvasott.

Figyelme mindenre kiterjedt.

A végén, már az utcán megszólalt.

— Nagyon meghatott az ájtatos-
ság... Csak egyet nem értek... Az
oltár körül ülő cilinderes urak és a
padokban a hívők mit mondogatnak
egymásnak imádkozás közben?!...

Elresteltem magam...

Sajnos a trécelés, zajongás és a
heti események megbeszélő helye lett
a zsinagóga!

Igen elítélendő kinövés ez!

A zsidó felfogás szerint a hívők
áhítata avatja szentté a templomot.

Ebből logikusan következik az,
hogy mindenkinek áhítatot kell a
templomba hoznia. És ha ennek hij-
ján lép oda be, legalább hittestvére
éhítatát ne zavarja, mert ezzel **profa-
nizálja** istenházát.

Nagyon kíváncsi volna, ha első-
sorban a templomelöljárók jó példá-
val járnának elől, a zsinagógát hagy-
ják meg annak, ami a rendeltetése:

legyen az az áhítat, az imádkozás he-
lye!...

A fecsegőknek ott semmi helyük
nincsen!...

A szerkesztő üzen:

Sajóvits építész, Mukacevo.

Kedves leánya, Huluka férjhezme-
neteléshez megalkuvatlan boldogságot
és mazltovot kívánunk.

Weinfeld László, Mukacevo.

Gondolatai és megfigyelései jók.
Csak a megírásban gyakorlatlan. Vi-
szonyaira való tekintettel lapunkat
negyedévig díjmentesen küldjük. Ol-
vasson sokat s lehet, hogy már a
közeljövőben írásai közlésre alkalma-
sak lesznek. Salom!

Thampónem, Kral. Chlumec.

Jó borból sokat lehet inni, de so-
hasem eleget. Verseiből küldhet so-
kat, de soh'sem eleget, mert vala-
mennyt örömmel olvasom.

A verseket csak a chanuka-szám
megjelenése után kaptam kézhez.

Freund János Karánsebes.

Szerzeménye jó. A sikert tehát
megérdemelte. Szívem teljes melegé-
vel gratulálom. Remélem, hogy még
sok szépet fogok Önről hallani Salom!

Jakoher E., Mukacevo—Rosvegovo.

Köszönet a beküldött cikkért.

A kívánt évfolyamot személyesen
fogom átadni. Meleg kézsorítással és
cíóni üdvözléssel köszöntöm.

Ki tudja?

Levelet írtunk egy régen fennálló,
előkelő zsidókönyvkiadó cégnek.

A levél a következő póstai címké-
vel érkezett vissza Berlinből:

„Abgereist ohne Angabe der Ad-
resse”.

Ki tudja hova utazott?!...

*Rabbi Meir szokta mondani: Aki Erec
Israelben lakik, reggel és este elmondja a
„Semát” és héberül beszél, ananás része
lesz a túlvilági életben.*

(Szfiri: Devarim 32.)

A dobzsek évi rendes közgyűlése

A **Pesti Izr. Hitközség** január 14-én tartotta meg évi rendes közgyűlését.

Amíg minden — különösen erkölcsi — közület arra törekszik, hogy évi működésének eredményét mennél szélesebb körben publikálja, addig a P. I. H. közgyűlésén csak a szubvencionált, magyarul **lepénzelt** lapok képviselői jelenhettek meg.

A vezetőség bizonyára tudja, hogy miért zárkózik el a **független** sajtó kritikája elől!...

Merész Fülöp burgundi herceg kegyetlenül rossz ember volt.

Nem szerették alattvalói.

A herceg azonban hiu is volt s ezért álruhában járta be országát.

Egy külvárosi csapszékben egy munkáskülső ember éppen szapult a uralkodót.

Merész Fülöp kis ideig hallgatta az ócsárolását, majd a munkás vállára tette kezét:

— Hallod-e?! — ...Ha jól be-

szélsz rólam — hazudsz... Ha azonban rosszat mondasz rólam... becsuklak...

Természetesen mi is, mint a **független** sajtó képviselői csak közvetve értesülhettünk a közgyűlés lefolyásáról.

Eppler Sándor főtktár adatai alapján **Csergő Hugó** dr., a kiváló író és újságíró **kedvező** színben készítette el a megnyitó és záró beszédet.

Stern Samu, aki tudvalevően tehetőségtelen interpretátor, ezuttal **elég folyékonyan** mondta el beszédjét.

Aztán elhangzott még néhány kölcsönös misebérach.

A dobzsék tapsoltak, éljeneztek és **egyhanguan** tudomásul vették az évi jelentést.

Tehát csak alig nüanszokban különbözött az idei közgyűlés a tavalyitól.

Az első eset, hogy rendőrségi aszisztencia nélkül érvényesíthette akaratát az úgynevezett „**többség**”...

Többet ésszel, mint tudással

Egyik magyar példaszó azt mondja: többet ésszel, mint erővel, de variálhatjuk ezt a közmondást úgy is, hogy többet ésszel, mint tudással. Maga néhai jó Eötvös Károly, aki az ország legnagyobb tudásu ügyvédek egyike volt, szintén azt tartotta, hogy többet ésszel, mint tudással és ezzel megmentett egy eltévelyedett fiatalembert a börtöntől, egy tiszteletreméltó családot pedig a szegénytől.

Valamelyik napon Eötvös egyik intim barátja, egy táblabíró, kétségbeesetten állított be hozzá, hogy fia, aki egyik bankban van, töredelmesen megvallotta neki, hogy ötezer forintot sikkasztott. Két nap múlva rovancsolás lesz és vagy letartóztatják, vagy kénytelen lesz öngyilkosságot elkövetni. — Segíts rajtunk a nagy tudással, — könyörgött a tiszteletben megőszült apa az ügyvédnek.

— Tudásommal?! — legyintett Eötvös. — Azzal ugyan nem menthetem meg. De

hátha többet ésszel, mint tudással? Itt van a fiu?

— Itt van az előszobában, barátom.

Mikor a fiu bejött, Eötvös lefordta keményen. Adta rossz kölyke s a többi. Ötezer forintot loptál?! No, most erigy vissza nyugodtan a bankba, emelj el még ötezer forintot és a pénzt hozd hozzám.

Nagy meglepődés, de Eötvös csak azt mondta: — többet ésszel, mint tudással.

Mikor az ötezer forint a zsebében volt, elment az illető bank igazgatójához. Elmondotta, hogy a fiu tízezer forintot sikkasztott; ötezer forintot nagynehezen kölcsönkapott az apja, azt ezennel vissza is téríti, a hiányzó ötezret pedig havi részletekben fogja megfizetni, feltéve, hogy a bank nem tesz feljelentést. Nem is tett a bank, mert ez esetben nem kapott volna semmit.

Hasonló többet ésszel, mint tudással eset játszódott le most nemrég Lengyelország egyik városkájában, Rovnóban. Egy zsidó embernek a szállodában, ahol éjjelezett, eltűnt a pénztárcája, melyben tízezer dollár és háromezer zloty volt. Párnája alá tette és ottfelejtette; mikor negyedóra múlva

visszajött, a tárcának már csak hült helyét találta.

A szállodás, aki szintén zsidó volt, miről sem akart tudni, s erre a kárvallott utas a rabbihoz szaladt. — Rebelében, maga nagy tudós, hát tudjon rajtam segíteni és szerezze vissza a pénztárcámat.

— Többet ésszel, mint tudással, — mondta a rabbi is és elhivatta a szállodást.

Mikor ez megjelent, a rabbi félszóval sem említette a pénztárcát. Elmondta, hogy a szomszéd szobában felek várnak rá, Előbb azokkal kell végeznie. Tíz percnél tovább nem fog eltartani a tárgyalás, de mert neki, a rabbinak, nincs órája, legyen szíves a szállodás és adja neki kölcsön a magáét, hogy ellenőrizhesse a percek mulását.

A szállodás minden gyanakvás nélkül át-

adta az óráját a rabbinak és ez sietve a szomszéd szobába ment, ahol a várakozó sámesznek a következő parancsot adta:

— Elmég a szállodás feleségéhez és férje nevében kéred, hogy adja át neked az idegen zsidó pénztárcáját egész tartalmával együtt. Bizonyosságul, hogy csakugyan a férje üzeni ezt, küldi az asszonynak a saját zsebóráját, amit jól ismer.

Tíz perc múlva — fatális tíz perc — visszajött a sámesz a tárcával és átadta a rabbinak, ez pedig átment a szomszéd szobába és az ájuldozó szállodás szemeláttára odaadta a kárvallott zsidónak. — Itt a pénzed, — mondta — nem hiányzik belőle egy zloty, vagy dollár sem. Ugy-e, igazságom volt, hogy többet ésszel, mint tudással!

A szállodás nem szólt semmit, csak némán meresztette a szemét, mint a sült hal.

Prerau Margot:

Megmutatás

Ki vagyok én?

Beleolvadt rész az összességben

aki csak így él a tömegekben.

Ha az embert, sok embert,

*— még égőket s már elégetteket —
lobogva érezhetem.*

S az élet teljességét

amint árad, zúdul, hullámszik bennem.

*— Egyszer Marja Bashkircsewa vagyok,
máskor Cleopatra, akit felmar a kigyó.*

Sokszor az új Rosa Luxemburg!

és néha a zsidó Sappho...

*Nem sokat ér annak a tudománya, aki
csak magának tanul.*

*

*Többet cipelhet a vállán az ember, mint
amennyit tíz ökör vonhat szekéren.*

*

S. A. katona (egy zsidóhoz): Te vagy az oka, hogy elvesztettük a háborút!

A zsidó: Tévedés! ... A háborút a zsidó generálisok miatt vesztettük el.

S. A.: Hiszen nekünk nem is voltak zsidó generálisaink! ...

A zsidó: De a franciáknak voltak!

Szilas Frida:

Ne bántsuk egymást

Jól van ez így, hogy annyifélék vagyunk:

Mint a virág ... a fű ... a gaz ...

És sok minden más, minek nincs neve ...

Jól van ez így, hogy sok millió szinből

Tevődik össze az élet tengere ...

— Csak az nincs jól így, hogy tépjük

[marjuk egymást!]

És aki lent van, még lentebbre kerül ...

A természet áldott teremtményei

Nem tépik egymást, — embertelenül! ...

Boldog békében férnek meg együtt:

Illatos kakukfű ... csalán ... pipitér ...

Hatalmas tölgyfa .. törpécske bokor ...

És nem kérik számon egymástól: ki, mit ér?

Nem szaggatják ki egymást gyökerestől!

És nem ítélkeznek ök egymás felett ...

Édes testvérek Isten kertjében! ...

Testvérek vagyunk mi is, — emberek!

Tanuljunk hitet ... bölcs belenyugvást,

A legfelsőbb Kertész hogy és mint vetett ...

— Minden talajban más növény virul ki ...

S mindenkor sokfélék lesznek az emberek!

Nézzük a hegyet ... a völgyet ... a sziklát ...

Látjuk mint terem mindnek földje mást!

Szálljunk magunkba e szent Törvény láttán:

S ne bántsuk egymást .. ne bántsuk

[egymást! ...]

Temető-szerelem.

Kérőt jelentett be az apja és egy nap el is hozta. Szép, magas, vállas fekete és ragyogó szemű fiatal embert hozott és a lány megszerette. Nem tudta még, hogy a fiu viszont szereti-e, de fiatal szíve nem is firtatta ezt a titkot. Alig hogy meglátta, tüzet fogott a szíve, és lobogó lángolások égtek benne. Egyszínkép szemének tekintete belemerült a fiu fekete szemébe és sóvárgó szívét látta meg abban.

Már régen nem élt az édesanyja és a lány mindig attól félt, hogy nem nagy hűséggel fogja istápolni őt az apai szív hűvösebb odaadása. Attól is félt, hogy az öregedő ember igyekezni fog tőle megszabadulni és összeköti magát egy asszonnyal, akit ő majd nem szeret. A szíve állandó félelmekben reszketett. Aztán az is fájt neki, hogy nem volt, aki előtt szívét kiönthesse. Az édesanyjának minden titkát elárulhatja a fiatal szív, de irtózik attól, hogy leleplezze magát az apa előtt. Még nővére se volt, akit bizalmába vonhatott volna.

De hiszen nem is igaz, hogy az apai hűség kisebb, mint az anyai. Az ő apja kérőt ígért neki és el is hozta. A fiatal ember beléje perzselte fekete tekintetét és azóta minden idegével feléje sóvárgott.

A fiú csak állt és csak nézte őt égő tekintetével. Az apja kézenfogta, a fiú elé vezette és így szólt:

— Itt van a kislány, mától fogva a tied.

A fiú kezét csókolta. Az ajkai tüzesek voltak és perzseltek.

A lány hallgatott, nem kérdezte, hova való és kicsoda a fiú, csak nézte szénfekete szemét és csak bámulta férfias izmosságát. És néma lelke hállával telt meg az édesapja iránt, aki megajándékozta ezzel a fiúval.

Végül megkérdezte: hogy hívják? Csöndesen mondta a fiú, Mojsenak hívják. A név tetszett neki. Szép név és elbecézni is lehet. Mojse, Mojsela, Mojsenyu, de szépen hangzik.

A fiú csak rövid ideig maradt náluk, mikor elment, utána nézett a lány és azt gondolta, nemsokára visszajön. De a fiú sokáig elmaradt és csak leveleket küldözgetett. Szép, rózsaszínű, virágos levélkéket, de ő maga nem jött, pedig de nagyon epekedett utána.

S ma aztán hirtelen meghalt az édesapja, aki egyetlen barátja volt. A fiúról nem tudja, a barátja lesz-e azután. Ha baráti szívvvel viseltetik iránta, miért nem jött most, mikor olyan mérhetetlenül boldogtalan.

A halottat a földre terítették. Fehér lángú gyertyácskák égnek körülötte. És a fehér tüzek között fáradtan kusznak az ő gondolatai. Sőhajt, nézi halott apját és a szeme könnybe lábad.

— Apám, édes apám, — zokog szünetlenül.

Nemsokára elviszik a halottat és mije marad meg akkor neki. Egyedül és elhagyottan cipelheti majd nagy nyomorúságát. Egyedül és elhagyottfog fog felébredni az édes hajnali álmokból és egyedül és elhagyatva fog beleszunnyadni a magányos éjszakába. Az alkonyodó nap aranyhálót sző az ablakon, a napsugarak betáncolnak a szobába és játszogatnak, mint a gondtalan gyermek. Könnyei elszikkadnak és most már könnytelenül siránkozik:

— Apám, édes apám...

És most eszébe jut a fiu és a szíve fölbizakodik. Talán már uton is van. Talán nemsokára megérkezik. A szeme föllobog, mint egy reszkető tüzecke. Szeli szellőcske hatol be az ablakon és felborzolja szép fejének szőke fürtjeit. A selymes fürtök egymásba kuszálódnak, ölelik, átfonják és csókolgatják egymást.

Szereti-e őt a fiu? A lány még most sem tudja. A fiu hallgatott, mikor először látta, csak jött, mint a mesék királyfia és csak állt némán, mint a királyfi az elvarázsolt kastélyban. Aztán csak annyit mondott, hogy Mojsenak hívják. Mojsze, Mojsese, Mojsenyu, jaj de szépen hangzik. A lány édes ajkain szelid mosolygás fodrozódik: óh, bizonyosan jönni fog! Nem olyan nagyön elhagyatott, mert van még barátja neki. Az ő barátja Mojsese.

Ijedt fájdalom kelti fel elmélázásából. Hát el tudta már felejtetni az édesapját, hogy mindig csak a fiura gondol? Sírní is szeretne, de a könnyei már elapadtak és egyre csak ezt gondolja: Mojsese jönni fog! És belenézhet majd megint a fiu fekete tűzszemébe. Jaj de csunya, hogy most erre gondol. Halott édesapja a földön fekszik, de ő csak a fiura gondol.

A nap elosont az ablak mellől és a szellő hancurozott a darazsakkal. A lány elmélyedt szomorú gyászában, gondolkozott és anélkül, hogy tudta volna, reményeket kevert a szomorúságba. Sápadt szép fejét beletemette szépen formált kezébe.

Egyszerre csak nyílt az ajtó. A küszöbön a fiu áll. Ijedten tekint a szobába, amelyben fekete keretet vont fehér mennyasszonya köré a sötét szomorúság. Csöndesen hozzálépett és megsimogatta a haját. A lány feláll és a keblére omlik. És már nem gondol arra, hogy meghalt az édesapja és hogy örökre elszakadt tőle. A fiu fogta a kezét és a lány érezte, hogy gyenge keze erős vezető kézre talált.

Egyedül maradtak a temetőben. A fiu leszárítja a lány könnyeit és vígasztalja: Apja helyett apja lesz.

Elmennének, de a friss sír marasztalja a lányt. Nem tud elszakadni tőle. Csöndes és félelmetes a temető, Titokzatos szellők fujdogálnak a levegőben, a fák levelei olyanok, mintha mindegyikben megfagyott könnyek ragyognának és mintha megfagyott sóhajok nyikorognának az ágak között. Mindenfelől intenek a sírkövek fekete betűi, mint a halottak szűrs tekintetei. Az alkonyodó nap kisírt szemmel néz le a halott mezőre és piros könnyeket sír le a dermedt életre. A fák ide-oda lóbálják koszorújuket. Csöndesen pergetik levélkönnyeiket. Iszonyú csönd van köröskörül. És a fiu meg a lány csöndesen ül a frissen hantolt síron és szerelemről beszélnek.

— Apád helyett apád akarok lenni. Nem ülnél az ölemben?

A lány hallgat, de erősebben a fiu melléhez forr.

— Hát szeretsz engem? — kérdi ismét a fiu.

— Igen, igen — rebegi a lány — de miért beszélsz ilyeneket apám sírján?

— Nem baj. Az apád is azt akarná. Én voltam az ő egész reménysége, ha élne még, megáldana minket.

— Tudom, tudom, — suttogja a lány és tekintete félénken a sírra esik. Aztán szeme a fiu arcára tapad.

— Szeretlek, — mondja csöndesen.

— En meg ezerszer jobban szeretlek — feleli a fiu.

A szellő megrázza a fát és levelek peregnek le a sírra.

— Látod, — mondja a lány — virágok esnek a fejünkre, a szél koszorúkat küld nekünk, áldás-levélkéket, üdvözlő levélkéket.

A fiu magához szorítja a lányt és éhes tekintetét belemélyeszi a lány tekintetébe.

Félelmetes, halottas csönd úszik a levegőben. A fák elalszanak, csak a szemük beszél még.

Valahonnan, valamelyik sírkő mögül halk suttogás hallatszik:

— Halottas virág. Temetőszerelem!

A nő mint szépségideál a Talmudban

A Talmudban a következő esetet olvashatjuk:

Midőn az „Achrónim” (a nagy talmudtudósok, akik száműzetésük után a galuthban is folytatták tanulmányaikat) megtudták, hogy reb Simeon ben Gamliel oly nagy nőbarát, hogy még a szép nemzsidónőért is lelkesedni tud, — odavoltak a csodálkozástól: a nagy reb Simeon Gamliel és lehávdil egy nemzsidónő! — csóválták a fejüket és kezdtek enyhítő körülményeket keresni a nagy férfiu viselkedésére.

Ők, akik tilalom formában óvtak attól, hogy nőkre tekintsenek, hogy hangjukat hallgassák, vagy akárcsak hosszasan beszélgessenek velük, reb Simeon ben Gamliellel szemben kénytelenek voltak kivételt tenni: „Reb Simeon ben Gamlielnek még egy szép számarat is szabad volt megcsóválni — mondták végre — mert ő esztéta volt”.

Nálunk az esztétika nem volt oly nagy előny, azonban reb Simeon ben Gamliel nem volt a galuthban, ő Erec Jiszroelban élt, közvetlenül Jeruzsálem pusztulása előtt s telve volt életvágygal. Az életre s világra vidám szemmel tekintett, híres volt nagy optimizmusa és mégis a Szanhedrion elnöke volt.

Nos ez a nagy férfiu, a Szanhedrion elnöke, az első generáció nagy tudósa (tane) egyszer meglátott egy szép nem zsidónőt, ami úgy felvillanyozta, hogy elragadtatással felkiáltott: „Ma rabu maszecha Adonaj!” mily csodálatosak a Te teremtményeid, óh Isten.

Rabbi Akibáról meséli a talmud, hogy midőn meghallotta, hogy Turnus Rufus felesége, aki római nő volt s csodás szépség hírében állott, meghalt, sírvafakadt. Holott pedig Turnus Rufus a zsidó nemzet zsarnoki elnyomója volt.

Rabbi Akiba a tanaitak legnagyobbja volt. S tudását, valamint nagyságát egy asszonynak, Kalba Sebuá leányának köszönheti, aki csodálatos szépségű nő volt. Rabbi Akibának sok ezer tanítványa és híve volt, akik szomjuhozta tudása és szellemére, később mártírhalt a hitéért s életében mégis lelkesedett a szép nőért, valóságos regényt játszott egy dűsgazdag férfiu szép leányával, akit úgy szeretett, hogy a ked-

véért a talmud tanulmányozására adta magát és azzá lett, ami volt.

A talmud bölcsei világos szemüvegen át néztek a világba. Nyíltan lelkesedtek egy szép férfiu vagy nőért. Eldicselkedtek leányaik szépségével és nem felejtették el leszögezni, hogy „Tíz mérce szépség adatott a világnak, kilenc mércét egészben a Jeruzsálemi leányok kaptak, a fennmaradó tizedik mérce pedig az egész világ leányai és férfiai között osztatott fel”.

„Ha szép dolgot látsz, mely szemednek jólesik, szívedet megejti — mondj áldást felette”, — mondták nagy bölcseink. Ha szépmebert láttál (mialatt elsősorban a nő értendő) s szíved eltelt látásával — mondj áldást, — tanítottak tovább.

Rabbi Eliezer ben Horkenesz nőgyűlölő volt. Ő volt az, ki óvta attól az embereket, hogy leányaikat Tórára oktassák, Inkább égessék el a Tórát — mondotta — minthogy asszonyokhoz kerüljön. A hitvese Ema Salom, a második rabon Gamliel nővére, mégis nagytudású nő volt. Hitvesét rabbi Eliezer azonban igen respektálta, sőt úgylátszik szerette is, mert midőn kérdést intéztek a művelt Ema Salomhoz, hogyan jutott olyan szép gyermekhez, azt felelte, hogy férjének köszönheti, aki intim együttlétük alatt igen finoman bánik vele. Felesége iránt viseltett respektusa persze egyáltalában nincs összhangba azon megállapításával, hogy „Én cachma Lisa elab Pelech”. A nőnek az esze csak a motollaig ér.

A gyermekek szépségének származása után kutatva, általában az a nézet uralkodott, hogy a szépséget az anyától öröklő a gyermek. De olyan nézetek is voltak, amint Ema Salom is tartotta, hogy a férfitől öröklődik a szépség.

Hogy mennyire fontosnak találták a szép nem nevelését, mi sem bizonyítja jobban, hogy terhes asszonyoknál, mindent elkövettek, hogy szép gyermekeket szüljön. Ugy: külön diétára fogták és speciális program szerint kellett élniök a terhesség ideje alatt.

Az atyák mondásaiban olvassuk, hogy „a szépség s erő ékessége a szenteknek és a világnak”. Teanit traktátusának egy helyéből kitűnik, hogy például a szép szemtől annyira el voltak ragadtatva, hogyha egy leánynak szép szeme volt, már egészen szép-

nek tekintették. „Kala s éneha jafót én gufa carich bedika”. „A menyasszonyt, ki nek szép szeme van, szükségtelen szorgosabban megvizsgálni”. — olvassuk ottan.

És valóban a jeruzsálemi leányok igen értettek hozzá, hogy ápolják szépségüket. Tudták, hogyan kell divat szerint öltözködni, puderezni s sminkelni. Nem is titkolták szépségüket, hanem nyíltan eldicsekedtek vele és leánykérés ünnepén kacsingatva odaszóltak a legényeknek: „Ifjúember, csak a szép leányokra tekint, mert csak a szépért érdemes élni”!

Hogy mennyire nem szerették a csunya nőket, egy midrásból tudjuk meg, amely elmondja a következőket:

„Midón Izráel fiai feleségeikkel a galuthból jöttek, megbarnította őket a nap, úgyhogy a szép nemzsidó nők közül vadásztak maguknak újabb feleségeket”.

Ez ugyan nem a legemberibb megnyilvánulás, mégis jellemző az akkori mentalitásra, ahol csak a szépet keresték, a napkurázs, a lesülés akkoriban nyilvánvalóan nem volt divatban.

A szép nőről a talmudban egyébként még a következő jellemző tanításokat találjuk:

Szép asszony meghosszabbítja férje életét és kiszélesíti férje gondolatait.

Asszonyra nem szabad ráförmedni és hangosan rászólni.

Ha asszony szólni akar, le kell hozzá menni a legalsóbb fokra és meghallgatni, mit kíván.

Szabadon ápolhatja, illatosíthatja, s sminkelhatja magát, s külön diétán élhet.

Az asszony mindig gyenge volt, gyengébb a férfinél, nem terhelhető tehát meg a 613. parancsokkal. Nem lehet őt megterhelni a bűnök egész hegyláncával számtalan parancsolat és kis mieve igájába hajtani.

Ez az igazi oka annak, hogy még az első „Risonim” tanaitak mentesítették a nőket a parancsolatok alól.

Jutalmat kapnak :

Az 1933. XII. számban megjelent rejtvény helyes megfejtői közül a következők kapnak jutalmat:

Müller Vilmos és neje, Baia-Mare, Str. Reg. Ferd. 74.

Fixel Albert, Reghin, Románia.

Ernest Grünwald, Beograd, Vlakoviceva 9.

Keledi Miksa, Budapest, VII. Murányi-utca 48.

Edm. Grünhut, Wien, I. Fleischmarkt 8.

Gondolatszilánkok Achád Háám műveiből

Népünk fennmaradásának titka abban rejlik, hogy már a legrégibb időben is arra tanították prófétáink a zsidóságot, hogy csak a szellemi hatalmat tisztelje, de földi hatalom előtt ne boruljon térdre. Éppen ezért sohasem jutott abba a helyzetbe, hogy — mint sok más nép — a hatalmasabb ellenség, vagy ellenféllel szemben sajátosságairól lemondjon.

Es mindaddig, míg a zsidóság ehhez az elvéhez hű marad, biztosított-nak látszik fennmaradása. Szellemi erő dolgában a zsidó nép egyenlő értékű a többi néppel, semmi oka tehát, hogy saját énjét, mint nép megtagadja.

*

Vannak népünkben pártok, melyek belső meggyőződés dolgában igen távol állanak egymástól. Az ilyen pártok között tehát nem lehet a békét a meggyőződés egységesítésére alapítani — ez sohasem is fog sikerülni — hanem csupán csak arra a szent erényre, a türelmesség erényére a hit s a tudás dolgában.

*

Sohasem követelhetjük valamely párttól, hogy gyermekei nevelését oly más pártra bízza, amelynek az emberre és az emberi életre vonatkozólag ellentétes elvi felfogása van. És ahogy a szabadgondolkodók nem mondhatnak le az orthodoxia kedvéért az általuk helyesnek ítélt nevelési rendszerről, éppen úgy viszont az orthodoxia sem mondhat le semmiről, amitől az ősrégi épület fennmaradása függ, melynek sértetlen fenntartása az ő

célja. Gyermekait úgy nevelni, hogy mire azok felnőnek, szellemileg az ő nyomdokait kövessék: ez minden ember legtermészetesebb óhajainak egyike, ennélfogva legtermészetesebb jogainak is egyike, amit senki tőle el nem vehet.

Egyáltalán van- szüksége népünknek arra, hogy kulturális nívóját emelje?

Néhány hónappal ezelőtt egy zsidó író azt bizonyította, valamely orosz folyóiratban, hogy a zsidóságnak nincs joga sorsa fölött panaszkodni, mert kulturális helyzete jobb, mint azoké a népeké, amelyek körében él. A zsidók nyelv- és írástudók, vannak bő ismereteik és kitűnő szellemi képességük is van, amely körülmény lehetővé teszi, hogy bárhol is sokkal könnyebben hozzáalkalmazkodhatnak az életfeltételekhez, mint a többi nép. Mi joga hát a panaszkodásnak?

Ez azonban csak rabszolgák gondolatmenete, akiknek nincs nagyobb törekvésük, mint hogy mindenben egyenlők legyenek urukkal. Az „úr” az a mérték, amely szerint magukat és belső értéküket mérik, és mihelyt úgy találják, hogy azt már elérték, akkor meg vannak sorsukkal elégedve és nem mernek többet kívánni. De a szabad ember nem másoknál keresi a maga mértékét, hanem sajátmagában keresi; eszménye nem az, hogy környezetének nívóját érje el, hanem azt a színvonalat, amelynek elérésére szellemi tehetsége őt képessé teszi. És ha a létfeltételek őt fejlődésében hátráltatják és megakadályozzák, hogy azzá legyen, amivé képessége érint lehetne, akkor fájdalma határtalan és nem vigasztalódik azzal, hogy ő mindamellettt kimagaslik mások fölött.

Ibn Saadja:

A japán zsidók

Mindig érdekelt és foglalkoztatott engem a kérdés, vajon vannak-e Japánban zsidók? Mikor aztán egy alkalommal üzleti ügyeim lebonyolítása céljából hosszabb ideig Japánban tartózkodtam, megérlelődött bennem az elhatározás, hogy utánajárok ennek a dolognak. Kerestem, kutattam, de csak véletlenül sikerült, hogy zsidókkal érintkezésbe juthattam. Történt ugyanis, hogy Osakiban időzván, úti bőröndre volt szükségem és találomra bementem az első műhelybe, ahol bőröndök eladásával foglalkoztak.

Eppen tolmács nélkül voltam s így csak kézmozdulatokkal tudtam magam megértetni. Ahogy körülnéztem, a műhely egyik falán két régi képet fedeztem fel; legnagyobb csodálkozásomra az egyik kép Mózeszt, a másik Aron főpapot ábrázolta.

— Zsidó volna a műhely gazdája? — kérdeztem magamban és figyelmesen vizsgáltam az arcát. Semmi japán vonást nem fedeztem fel benne, de semitát sem. Hátrahagytam neki szállodám címét és megint csak jelbeszéddel kértem, hogy este 6 órakor látogasson meg. Beszélnivalóm van vele, ám itt nem akarom munkájában zavarni. Szállodámba hazaérve, taliszmát letettem az asztalra, melléje tefilinjeimet és egy héberszövegű bibliát. Így vártam emberemet.

A japán a pontos időben meg is érkezett. Negyvenéves ember volt, nagy fejjel, simára borotvált széles, csontos arccal, keskenyvágású szemekkel, nagy szájjal és lapos orral. Csupa külsőség, ami arra engedett következtetni, hogy az én emberem inkább mongol, mint japán vagy zsidó.

De alighogy körülnézett a szobámban és megpillantotta az asztalon a taliszt, valami kimondhatatlan érzés tükröződött vissza meghatott szemében. Odament az asztalhoz, végtelen tisztelettel kezébe vette és megcsó-

kolta a taliszt, majd a tefilint és a bibliát is. Valamit rebegett japán nyelven, amit persze nem értettem meg, mire én héberül megkérdeztem tőle:

— Ivri áto?

Megérthette kérdésemet, mert örömtől sugárzó arccal igent bólintott, majd jelbeszéddel értésemre adta, hogy várják, ő mindjárt visszajön, elszaladt. Félóra mulva — közben a tolmácsom is megérkezett — visszajött egy másik emberrel, akinek hosszúkás keskeny arca és szakálla volt s aki-ben első látásra megismertem a zsidót.

Ez utóbbi szinte olvadozott a boldogságtól és így köszöntött: — Solo áleke! Ami szerinte annyi akart lenni, mint: sálom áléchem. Én viszonzot-tam a köszöntést: — sálom, — majd megkérdeztem tőle héberül:

— Mi áto? (Ki-mi vagy?)

Ezt már nem értette meg, de a tolmács útján azt közölte velem, hogy ő is zsidó, a bőröndös is. A japánon kívül semmiféle más nyelven nem ért.

A tolmács közvetítésével most persze kérdésekkel halmoztam el őket: hányan vannak itt zsidók, mit tudnak a zsidó vallásról s a többi, de ők felvilágosításadás helyett csak azt mondták, hogy menjek velök a templomba, ott mindent megtudhatok, ami érdekel.

A bőröndös előre sietett, én meg a másikkal ember által vont kétkerekűbe, úgynevezett riksába ültem és félórai út után egy csodaszép park kapuja előtt álltunk meg. Itt már várt rám a bőröndös és vele együtt egy úr, aki japán viseletben volt, csak a fejét fedte európai cilinderkalap. Ugy mutatkozott be, hogy ő a hitközség rabbija, majd hozzátette, hogy csak japánul tud, héber nyelven csak néhány imádságnak a szövegét ismeri, de magát a nyelvet nem bírja. Annál jobban ismeri a japán zsidók történetét és biztosított minket róla, hogy okiratilag ki tudja mutatni, miszerint a japán zsidók az eltűnt tíz ivri-törzsnek leszármazottjai.

Bevezetett minket a parkba és itt mindenekelőtt is arra kért, vessük le cipőnket és szalmapapucsot húzzunk lábunkra, azután egy oszlopra mutatott, melyen a következő japán- és angolnyelvű felírás volt látható: Idegen, bárki légy is és bármi legyen a vallásod, gondold meg, hogy szent helyre léptél s hogy te is egy Istent szolgálod.

Most a templomba mentünk. Kívülről nézve éppen olyan, mint bármely buddhista templom, de belül olyan volt, mint minden más zsidó templom, vagyis se kép, se szobor, de tóraszekrény sem volt benne, sem almemor vagy ülőhelyek. A falakon köröskörül csak a két kőtábla képe a Tíz Igének japánnyelvű szövegével, továbbá ugyancsak japán nyelven néhány vers a bibliából.

Mig mi körülnéztünk, a rabbi egy kis benyilóból ősrégi iratot hozott ki és felolvasta. Így szól: Mi, a tíz ivri-törzs leszármazottjai, régente a zsidó állam tagjai voltunk, később Nebukadnezar rabságba hurcolt minket. A szíriai birodalom megszűnte után őseink keletre vándoroltak; legnagyobb része Kinában telepedett meg, mi azonban Japánba jöttünk, ahol immár kétezer éve élünk.

További kérdéseimre megtudtam, hogy a japán zsidóknak nincsenek tóratekercseik; Mózes öt könyvéből csak az első négyet ismerik, ám ezt sem héber szövegében, hanem japán fordításban. A circumcisiót szigorúan megtartják, de nem a fiugyermek születésétől számított nyolcadik napon, hanem a gyermek fejlett volta szerint esetleg csak félév mulva. Az ünnepek közül csak a három zárandókünnepet ismerik, amikor is szigorú munkaszünetet tartanak; többi ünnepünkről fogalmuk sincs. Ezenkívül nagy ünnepnapok náluk a július 13—16-ig terjedő napok, amik a halottak kultuszának van szánva. Ezt az ünnepet egyenesen a buddha-vallásból vették át.

Péntek este és szombat délelőtt rendszeres istentisztelet van. Csak megfürdés után szabad a templomba menni; a templom bejáratánál tükör

van felakasztva, mindenki tartozik ebbe a tükörbe nézni és emellett ezt mormolni: „Ahogy én látom magamat ebben a tükörben, úgy látja Isten az én szívem belsejét és olvassa minden gondolatomat”.

Talisza és tefilinje minden japán zsidónak van, de egyiket se veszi magára, csak a kezében tartja. Liturgiánkról sejtelmük sincs; az egész iszterikusabb áll, hogy a rabbi felolvassa a bibliának egy-egy fejezetét, utána pedig prédikációt mond. A japán zsidók csak a maguk köréből házasodnak; a vőlegény és menyasszony csak a már megkötött házasság után ismerhetik meg egymást, addig sejtelve sem lehet róla, kihez köti hozzá mindegyik fél a maga életét. A szülők vagy a rokonok válogatják össze a házasulandó feleket.

Osakiban, Kiotóban és környékén mintegy 3000 japán zsidó lélek él. Többnyire kézművesek. És jöllehet, hogy a zsidó vallásról csak nagyon keveset tudnak, továbbá jöllehet tökéletesen asszimilálódtak, mégsem fordult elő hosszú évszázadok alatt egyszer sem, hogy japán zsidó hitet cserélt volna.

Dr. Seitz Victor:

A középkori Róma és a zsidók

Mindazon élő intézmények között, melyekkel az örök város dicsekedhetik, a legősibb, a múltba legmesszebbre nyúló: a római zsidó hitközség. Ősibb, mint a mai Rómában bármi, ősibb, mint a pápaság, ősibb, mint a katolikus egyház, amely általa és belőle született.

Hogy a kereszténység kezdő századaiban zsidóság és kereszténység — legalább is a rómaiak szemében — mennyire egy és ugyanaz, azt frapánsan bizonyítja az a tény, hogy a Basilica di san Pietro, illetve annak elődje az ókori Róma zsidó városrészének keleti szélén épült. Tény, hogy a szent Péter bazilika az ókor zsidó ghejtóbn épült. A kereszténység már régen államvallás volt, amikor Róma őspolgársága még mindig elég hatalmas volt ahhoz, hogy a gyűlölt keerszténységet a város falai közé be ne eresse.

Ekkor keletkeztek a templomok, San Pietro, San Paolo extra muros és a kereszténység még nagyon sokáig extra muros volt! Csak későn, nagyon későn vonulhatott be a katolikus egyház Róma falai közé és emelkedhetek fel diadalmasan a kereszténység templomai: Santa Prisca, Santa Sabina, Sancti Apostoli, San Giovanni Decoltore, San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore, Santa Maria dei Angeli, San Pietro dei Vincoli . . . !

Mindezen dolgok Izrael ősi szemei előtt jöttek, mentek, tüntek és nőttek és a viszony a győzelemre jutott katolikus egyház és a római zsidó hitközség között olyan volt, mint a nagyságra és hatalomra feljutott gyermek és a szegénységben és alázatban maradt megvetett szülő között. Bizonyos, hogy Róma a keresztény világ egyetlen városa, ahol a történelem folyamán sohasem volt pogrom.

Szent Péter helytartói nem túrték, hogy Róma városában zsidómészárlás rendezessék.

De ez volt minden.

Egyébként az egész középkoron át osztályrészük nem volt más, mint megvetés, amely bizonyára azért volt olyan rafináltan kiszámított, mert Rómában nem lehetett zsidómészárlást rendezni.

Politikai és polgári jogaik nem voltak. Hiszen sok másoknak sem voltak, akik pedig keresztényeknek számítottak! Hanem ezen felül a gúny és a megvetés is osztályrészük volt!

Rómából származik a sárga folt.

Hogy a zsidók a keresztény hívők között el ne vegyülhessenek, kötelezve voltak vörös főveget viselni.

Egyízben azonban egy rövidlátó kardinális egy ilyen vörössapkás zsidót kardinálisnak nézett és mint ilyent üdvözölt.

Ekkor rendelték el, hogy a zsidók a veres sapka helyett ezentúl az összes egyházi államokban sárga sapkát viseljenek.

Az összes szabad foglalkozásoktól — kivéve az orvosi foglalkozást — el voltak tiltva.

A zsidó hitközség vezetősége köteles volt minden évben a pápának hódolatát bemutatni és pedig olyan módon, hogy a hitközség köteles volt egy tóratekeresztet a pápának minden ilyes alkalommal ajándékozni. És Krisztus helytartója átvevén a thórát, néhány sor elolvasását affektálva a bal válla fölött a földre csapta. Farsang idején a római városi tanács a Corson a nép mulattatására „zsidó versenyfutást” rendeztetett. Meghatározott időközökben meg lettek híva a San Giorgio templomba oly célból, hogy megkereszteltessenek. És hogy mily rendíthetetlen szívóssággal ragaszkodtak a zsidók ősi vallásukhoz, mutatja az, hogy mielőtt a térítő hitszónoklat megkezdődött, minden egyes zsidónak fülei gondosan át lettek vizsgálva, hogy nincsen-e vattával betömve. Ilyen alkalmakkor a templomba meghívott zsidók között erre a célra megbízott alkalmazottak jártak-keltek, akik azokat a zsidókat, akik a térítő prédikáció alatt elaludtak, vagy ha még csak szórakozottaknak és nem figyelőknek látszottak, botütésekkel kényszerítették az éber figyelésre. A San Giorgio templom homlokzatán még ma is olvasható a latin és héber betűs felirat, amely panaszkodik Izrael fiainak konokságán, hogy semmi áron nem akarnak üdvözülni.

Minden évben a zsidók küldöttségének meg kellett jelenni a Capitoliumon ahol a város szenátora fogadta őket. Az egész fogadás, mely minden évben századokon át megismétlődött abból állott, hogy a város szenátora figyelmeztette őket, hogy csak tűrve vannak Rómában (ők, az autochtonok!) és szimbolikusan rúgott egyet a lábával, jelezve, hogy ki vannak rúgva. Erre a hitközségnek távoznia kellett. Ünnepeyesebb alkalmakkor kényszerítették őket, hogy koszorúzzák meg Titus diadalívét, amelyet Titus a forumon a zsidók legyőzésének örömére emelt.

Mindez és sok más, amit a rómaiak kitaláltak, művészi magaslattal mutatott. A XVIII. század végén azonban megdobbant Európa alatt a föld és kitört Párisban a nagy forradalom.

Egy napon — ez volt Róma legsötétebb napja — sapkás csapatok jelenték meg az örök város kapui előtt.

A franciák bevonultak Rómába.

A bevonuló franciák két intézkedést léptettek életbe: proklamálták a zsidók jogegyenlőségét és megtiltották a rómaiaknak, hogy az éjjeli edények tartalmát az utcára öntsék.

Ez a két intézkedés végleg agyonütötte a középkort Rómában.

Igaz, hogy a franciák kivonulása után a szabadság hajnala megint felvirradt Rómára.

Ahogy kiment az utolsó francia, rögtön megkezdtek az éjjeli edények kiöntését az utcákra . . . Azonban a zsidók jogait nem merték többé érinteni! A zaklatások is végleg megszűntek.

Igaz, Szent Péter helytartója is megtehetné volna azt, amit az „Ész istennőjének” csapatai hoztak Rómába — a kereszténység tanainak életté változtatását!

Jakober Eduard (Mukacevo):

Az új bolygó zsidó

(Ilja Ehrenburg „Lasik Roitschwanz mozgalmas élete” című most megjelent művéről. Bp. Kosmos. 1933.)

Az új bolygó zsidó. Vajjon „új”-e népünk történetében Ehrenburg bolygó Lasikja? Lehet-e új a „bolygó zsidó”? . . . A zsidó, mint eddig, most is bolyong. Így Lasik is egyik utódja és több mint valószínű egyik őse a jövő bolygó zsidójának . . .

Lasik elindul . . . Véletlenül a Szovjetből, Homelből indul el szenvedéssel teli kalandos, bolyongó útjaira. De talán nem véletlenül, talán sorszerűen Erec Jiszraelben köt ki és Rachel sírjánál ér véget hányattatott élete. Homel tipikus orosz-zsidó kisváros, egykor a chéderek, beth-hamid-rások és a talmud klasszikus hazája. Lasik ezt a levegőt szívta magába gyermekkorra óta. A „pilpul”, a talmudi bölcselkedéssel és okoskodással köszörülgette elméjét. Az egész világot, az egész életet végnélküli talmudnak nézi . . . Kissé fura, kissé esetlen.

Mindenre van példája a talmudból. Okoskodik, csodálkozik és tépelődik. Naiv, de szívében mindig emberszerető, igazi humanista.

Lasik Roitschwanz nem csak typus. Szembehelyezkedik a fennálló rendszerekkel; a buta, céltalan és bürokratikus rendelkezésekkel, szembeállítja a régi humanista liberalizmust a mai „világboldogító” öröletekkel. Mindegy: kommunizmus, bolsevizmus, nacionalizmus, klerikalizmus vagy bármilyen „izmus” — minden esetben ő a szenvedő fél és mindenütt börtönök és korbácsok segítségével „váltják meg a világot”. És Lasik talmudi idézetekkel próbál tiltakozni az ellen, hogy őt is megváltásák . . . Lasik a végén keserűen jegyzi meg: „. . . a talmud csak az én fejemben van, boldogtalan fejemet pedig el nem távolíthatom . . .”

A könyvet elejétől végéig végigkísérő, a magyar nyelvben különösen fura okoskodás ugyan nagyon sokszor hat zavarólag, de mégis olyan logikus, hogy még a talmudban járatlan olvasót is frappirozza . . . Így Lasik a Szovjetben, egy előadáson a következő szavakat hallja: „. . . Az úgynevezett szerelmet egyszerűen két kisiparos termelő processzusának kellene tekintenünk, amely minél rövidebb, annál több ideje marad a proletáriátusnak a szakszervezetek számára.” Lasik csodálkozva hallgatja e fura szavakat és megint példálózással válaszol: „Jó. Megengedjük, hogy a Levka képzeletében tenyésző banánt megegyétek, de úgy egyétek, mintha közönséges krumpli volna és ne sírjatok, vagy nevessetek, amikor a csempeízett gyümölcsöt eszitek, hanem sózzátok meg valami közönséges sóval”.

Lasik bolyong . . . Az egyik országból a másikba surran, egyik börtönből a másikba kerül. Lasik meg van törve — de ember marad és éppen ezért kerül szembe mindazon öröletekkel amelyek már-már meghódították egész Európát. Szovjetország, Németország, mind-mind uniformisokat, fegyvereket, bürokratákat és gépeket akar — csak nem embereket. Még Palesztina sem hozza meg nyugalma és kálváriája Rachel sírjánál, a halállal ér véget . . .

A könyvet jiddisben szerettem volna olvasni. Lasik Roitschwanz anyanyelvén . . . De a magyar nyelvben is érzékelteti a fordító (Goda Gábor) Lasik nyelvezetét, ha ez nehezen is megy.

Mindenestre a mű nagy értéket jelent a magyar olvasóközönségnek. Sokan nevetni fognak olvasás közben, de a nevetés keserű szomorúsággá válik, ha az ember arra gondol, hogy ilyenkor tulajdonképpen önmagunkon nevetünk . . .

Fuchs Ernő: (Beregszász)
Keleti lángok

*Messze keleten lángol egy fáklya,
zsidó szabadság fáklyája ég,
feltámadt a porból egy letiport nemzet
s új életre kelt egy ősrégi nép.*

*Új hazája lett Izrael népének,
új állam épült a futó homokon.
s a szent Jordán habzó partjánál,
új ország támadt a régi romokon.*

*Chalucák — Chalucok — új otthont építenek,
kérges kezükben ásó és kapa,
falakat emelnek — utakat törnek,
ővék a munka ütemes dala.*

*Gyárból — irodákból és a műhelyekből,
tépte ki őket a nagy pillanat.
és most homokot kötnek, mocsarat csapolnak
érezik, hogy eljött a várt virradat.*

*Hazát építenek az ütött vert zsidóknak,
kiket tapostak vandál nemzetek,
s kik könnyes szemekkel megalázva várják,
hogy otthonukba visszatérjenek.*

*Galuth fiai mi visszatérünk!
visszahuz magához a régi rög,
visszatérünk a régi honba,
ahol a Jordán hömpölyög.*

*S a szent Jordán zugó partjáról,
héber éneket hoz felénk a szél,
valóra váltott Herzl nagy álma
s a régi romokon új élet kél...*

*— Zsidók feltámadtunk! —
Mert testiünk lehet igába törve,
megszoríthatja a béklyó vasa,
elszállhat a lélek belőle,
de élni fog örökre az eszme szava.*

*Nem juthatunk Erec Jiszroélbe másképpen,
mint szenvedések által. És nincsenek
nagyobb szenvedések, mint mikor a gonoszok
rossz hírét terjesztik az országnak.*

(Likkuth Ecausz.)

*Rabbi Simeon ben Jochai mondta: Három jó dologgal ajándékozta meg az Örök-
kévaló Izraelt és mindháromért erősen kell
megküzdenie: Tórával, Erec Izráéllel és a
túlvilági élettel.*

(Berachut 5.)

Csermely Gyula:

Az atyuska tréfája

A cári uralom kevés jót, sok rosszat adott a szent Oroszország népeinek; a szabadság csak a hó alatt rejtőzött s aki ki akarta kaparni, Szibériába került, ha nem máshová. Önkény és erőszak volt a kormányzati bölcsesség törvénye; mégis, ha megszavaztatnók a mai Oroszország népeit, hogy mit akarnak inkább: cári uralmat-e vagy a szovjetét? a túlnyomó többség az atyuskáét kívánná vissza. Hogy kancsuka volt az atyuska kezében? A szovjetében meg hóhérkötél és bakóbard van!

De hagyjuk ezt; elbeszélést írok, nem politikát. Nem is egészséges valami a politika; okos ember csak úgy nyúl hozzá, csak úgy fogja meg, hogy előbb keztyűt húz, jó vastagon béleltet.

A cárok is emberek voltak és olykor-olykor önáluk is úgy volt, hogy szétszakadozott a felhő, ami fátyolba burkolta lelküket és utat tört magának a kedélyesség csodálatos forrása. Amely olyan, mint a föld méhének vize; mennél mélyebbről fakad, annál kristályosabb, tisztább és annál melegebb is. Különösen akkor tudtak kedélyeskedni a mindenható cárok, mikor otthaghatták Szentpétervárat vagy Moszkvát és elmehettek vidékre, pihenni.

De kedélyeskedtek néhanapján akkor is, mikor császári mivoltukban látogattak el egy-egy kormányzósági székhelyre. Sok generális, aki utánozta Potemkint, sok kormányzó, aki vajat gyűjtött a fejére, csak azért nem lett kegyvesztett s nem jutott sok elődje sorsára, mert ura éppen hangulatos jókedvében volt.

Második Sándor cár nagyon savanyulelkű, mogorva ember volt, — a nihilizták keserítették el életét, — de egyszer, igaz, hogy csak egyszer, az ő kebele mélyéből is a felszínre tört a kedélyeskedés sugara.

Permben történt, mikor? ma már nem tudni, mert a krónika adós maradt az évszámmal. Nem is lényeges, hogy tudjuk az évszámot... elég az hozzá, Sándor cár Permbe jött s mikor fogadóest volt az udvarnál, megszólította a kormányzó után a polgármestert is.

— Honnan van az, — kérdezte bosszusan — hogy ebben a jelentékeny nagyságu városban semmi élénkség, semmi forgalom, semmi pezsgés? Mintha megfagyott volna itt minden, vagy legalább is álmokórában szenvedne.

— Legfelségesebb uram, — válaszolta a polgármester ijedten — a lakosság ennek az oka. A lakosság állhatatos, sőt beteg ragaszkodása a régihez. Kinek mi volt az atyja, ugyanazt folytatja ő is s mert a legtöbbszörnek az atyja földműves vagy magadolgozó iparos volt, ő sem mond le az ekéről és a szerszámról. Ezért nincs kereskedelmünk és ezért nincs sem élénkség, sem forgalom.

— Hát nem lehetne propagandát csinálni? Buzdítani a népet, hogy kereskedéssel is foglalkozzék, ne csak földműveléssel és kisiparral... mit gondol?

— Legfelségesebb uralkodóm és parancsolóm, — felelte a polgármester a cárnak — én felséged mindenhatóságához képest csak erőtlen féreg vagyok, egy semmi. De — hódolattal bocsánatot kérek — felségednek sem sikerülne a buzdítás. Csökönyös ez a nép és nagyon korlátozott is.

— No, majd meglátjuk, — mondta a cár és tovább ment.

Másnap délelőtt nagyon jókedvű volt az atyuska és eszébe jutván az előző estei beszélgetés, szárnysegédének parancsot adott, hozna fel az utcáról egy parasztot. Mindegy, akármilyet; gazdagot, szegényt, csak igazi paraszt legyen, ne Potemkin.

Tíz perc múlva már a cár előtt térdelt az atyafi. — Mit akar a leg-hatalmasabb úr a legalávalóbb, leghitványabb muzsiktól?

— Üzletet kötnék veled, te jóra való Szemjon Pjotrovics.

A paraszt keresztet vetett magára. — Üzletet, én velem?! Én szántóvető vagyok, nem kereskedő. Apám, nagyapám és mind fölfelé egy se volt üzletember, mind paraszt volt.

— Hát, ide hallgass fiam, Szemjon Pjotrovics. Így csinálják a kereskedelmet, nem boszorkányság az. Sok embernek itt a városban nincs

של פסח **Husvétí árut** az ismert kiváló minőségben, az idén is gyártunk.

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő

Schreiber Simon ur
gyakorolja.

A husvétí áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigorú felügyelete. E szigorú rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképen a husvétí áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvétí árut tehát a legvallásosabb emberek is a legteljesebb bizalommal fogyasztatják.

FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest, 113, postafiók 5.

Telefon : 68-8-45.

tehene, de vaj azért kell neki mindennap. Nos, én eladok neked öt szeké-
deréknyi vajat, pudját négy rubelért, te meg eladod hatért is s így majd
sokat nyersz.

A paraszt megint keresztet vetett magára. — Hogy vehessek meg
annyi vajat? — sópáncodott. — Egész készpénzvagyonom nem több, mint
két rubel.

— Hitelezem neked a vaj árát. A kereskedelem alapja a hitel. S csak
mikor eladtad, jössz el hozzám a pénzzel és fizetsz.

— Hogy én adósságba verjem magam? Az nem lehet. Nem értek én
az ilyesmihez, nagy nagy uram. Apám sem értett, nagyapám se. Én már
megmaradok a földművelésnél, az ekénél.

— Jól van, elmehetsz, — mondta a cár s egy csizmadiát hozatott fel
magának. — Kereskedel is valamivel? — kérdezte.

A csizmadia is keresztet vetett és letérdelt. — Kereskedni? Nem!
Attól őrizzen meg engem a jó Isten.

— Pedig nem olyan veszedelmes dolog az, sőt meg lehet gazdagodni
mellette. Mert hát figyelj csak, Iván Feodorovics; én eladok neked kétszáz-
ötven pár kitűnő csizmát, darabját, azaz párját két rubelért, te meg elad-
hatod párját akár hatért is.

— Csak nem teszem tönkre magam, nagy uram?! Nem veszem meg
a felséged csizmáit.

— Tönkre tennéd magad? Hiszen ezer rubelt nyerhetsz az üzleten.

— De mi lenne akkor a mesterségemből, ha kész árut árulnék, uram?
Ki rendelne mérték szerint lábbelit? Ebből élt az apám és a nagyapám,
ebből akarok megélni én is.

— Ejh, számár vagy, Iván Feodorovics; elmehetsz.

Ugyanígy járt a cár egy asztalossal, egy bognárral, egy szabóval. Az
nem akart kész butort, ez nem akart kész kocsit, ez meg ruhát venni a
mindenható cártól. Kereskedő legyen, mikor mindegyik őse kézműves volt?

Nagyon bosszantotta ez a balsiker az atyuskát. Igazsága volt a polgár-
mesternek, már úgy látta.

Most egy zsidóember hajolt meg a cár előtt. Ez magától jött, azt nem
kellett hogy a szárnysegéd szedje fel az utcáról és tuszkolja be.

— Mit akarsz te, Ruben Náftálovics?

— Hallom, hogy felséged üzletet óhajtana kötni. Hát bebátorkodtam,
felség... hátha én velem?

Sándor cár egyszerre jókedvű lett. — Nos, mit vennél, Ruben Náftá-
lovics?

— Akármit, mindent. Bort, gyapjút, gabonát, szarvasmarhát, nyers-
bőrt, mindent.

— No, ezt megtréfálok, — gondolta Sándor cár. És komolykodva
kérdte: — Vesz-e szennyvizet is, Ruben?

A zsidó erre cseppet sem jött zavarba. — Azt a vizet például, könyör-
göm, amibe felséged mossa meg a szent kezét? Azt éppenséggel megven-
ném és meszelyenként mérném ki aranyért.

Sándor cár jóízűen nevetett. — Lám, milyen élelmes ez a Ruben. Ez
aztán a kereskedői rátermetség! Még a fürdővizemen, még a lábvizemen is
nyerne!

Fenhangon így szólt a zsidóhoz és jókedvűen várta szava hatását. —
Megvennéd-e a gyárak szennyvizét is?

Náftálovics egy perc feléig savanyu ábrázatot vágott, aztán váltott
egyet az esze és már csillogott is a szeme, mikor válaszolt.

— Megveszem, — felelte. — Csak az a kérdés: mennyiért adja?

— A kormányzóság gyárainak szennyvize... egyre-másra minden hó-
napra száz rubel.

— Rendben van, felség, itt a száz rubel. Csak kérek alássan ukázt, felség aláírásával persze, hogy az enyém minden gyárnak a szennyvize.

— Megkapod, Ruben Náftálovics, — kacagott fel szíve igazából a nagy úr, aki azt hitte, hogy a zsidó ezt a furcsa adásvételi szerződést valami bolondos ángliusnak fogja eladni mint kuriózumot jó pénzért. — De ha ráfizetsz az üzletre, csak magadra vess.

— Azért üzlet az üzlet, hogy kockáztassunk mellette, felség.

Megkapván az ukázt a cári aláírással és pecséttel, dehogy is keresett ángliust a mi Rubenünk. Ruben Náftálovics kocsiba ült és kihajtatott a legelső gyárhoz.

— Hol az üzemvezető? — kérdezte a portástól.

Elébe került és mindjárt elég fenhangon kezdte:

— Miért hagyják elfolyni a szennyvizet? Nyomban tartályt építsenek cementből és abba gyűjtsék össze a szennyvizeket.

— Az esze tisztul, Ruben Náftálovics? Mi köze az elfolyó szennyvizekhez?

— Az a közöm van hozzá, hogy az enyém. Megvettem jópénzen, hát az enyém.

— Hallja maga, farsang még messze van. Ha farsang napján jön tréfálni, hát nem bánom, de most hordja el magát és hagyjon engem békén a szennyvizzel.

— Elhordjam magam, aki a legfelségesebb cárnak szent nevében jöttem el magához? Mindjárt lejobb hangon fog kend beszélni, jó uram. Itt a pecsétes írásom, olvassa el.

Az üzemvezető elolvasta és hamar szint váltott. Eddig vörös volt a haragtól, most fehér lett. — Tehát ő maga, a szent cár? ... — dadogta.

— ... adta el nekem a szennyvizet. És most parancsolom, hogy a leg gondosabban fogják fel. Cementből épült tartályban, hogy de egy kanálnyi abból kárba ne vesszen.

— De uram, hiszen az rendkívül költséges!

— Azt intézze el a cárral, ha úgy tetszik. Én nem tehetek mást, mint hogy követeljem a magamét, a szennyvizet.

— Igazán nem tehet mást? — kérdezte az üzemvezető olyan nézéssel, mely világosan megmondta: — hiszen Oroszországban vagyunk, kedves jó uram.

Ruben úr persze hogy megértette ezt a szemhunyorogatást. Hiszen volt benne gyakorlata már hátulgombolós kölyökkorától fogva. — Azt megtehetem, — mondta — hogy eladom önnek a szennyvizet, föltéve, hogy megadja az árát.

— Havi ötszáz rubel csak elég lesz, mi?

— Magamnak is többre van, uram. Legyen nyolcszáz, a jó barátság és az állandó összeköttetés kedvéért.

Megkapta a nyolcszázát és innen egy második, majd egy harmadik és negyedik gyárba ment. És mindenütt úgy járt, mint az elsőnél. Lemondott a szennyvizről, itt ezer rubelért, ott ötszázért s mikor Permmel végzett, végigjárta az egész kormányzóság gyárait.

Már az első hónap is dugsgazdag emberré tette Ruben Náftálovicsot.

A következő hó elején nagy bucsújárás indult meg Moszkvába. Százával járultak a permvárosi parasztok és kisiparosok a mindenható cár elé. Adná el most önekik a szennyvizet.

— Hát már megjött a kedvetek a kereskedéshez, ti elmaradt emberek? Tisztuljatok! — mordult rájuk az atyuska. — Nem kellett a vajam, a csizmám, kész ruhám, hát csak maradjatok ezentul is az eke meg a kézi-szerszám mellett. Ami pedig a szennyvizeket illeti, hát csak egyszer volt Permben ilyen vizvásár.

Ujvári Péter:

Nyolc perc alatt a világ körül

Sohaselátott csoda vonult be a kis városba; csodának kellett lennie, mert nyűtt ponyvák borították a kordét, amely hozta. Aztán megállt a zöld piacon, éppen szemben a Backné fazekas-boltjával. Rablópofájú, próféta-szakállú emberek túrodtak ki a ponyva alul és sátort vertek a „csuda” fölé.

A zöld piacot a cigánysor ölelte egyfelől, másfelől a Kandának nevezett tótfertály. Nagy nyüzsgéssel csődültek emberrajok innen is, onnan is. És nézték és vitatkoztak és lesték reszkető kíváncsisággal, miféle szemkáp-rázatok bújnak majd ki a csodasátorból. A rejtelmeken érzett édes gyönyörűség borzongatta az embereket. Tavaly üstökös járt erre felé és ez hozzáadette őket a csodalátáshoz, de azért a kíváncsiság most még Ripsz Eljéből is kirágta a nyugalmat.

— Hallja — mondja az ott ácsorgó Delikát Mendelnek — tudni kéne, mi van ott.

— És hol marad akkor a multság? — felelt ez csendesen. — Ha tudom, akkor már nekem nem passzió. Tudja reb Elje, mért szeretem én a disznóhúst? Mert még nem ettem.

— Azt mondják — veti közbe Schnur Gase — Ozmán pasa van benne, tudja: az, aki a plevnai marsot csinálta. És csupa viaszkból van. És úgy fekszik, mintha alunna és úgy lélezkzik, mintha élne.

— Ez semmi — mondja Ripsz Elje — Pesten mutogattak egy embert, aki kaucsukból volt, csupa kaucsukból, echt kaucsukból.

— Az nem lehet — kételkedik Delikát Mendel.

— Mi az, hogy nem lehet? Még a stambilját is láttam. A hüvelyk-ujjába volt belegravírozva, merthogy az is kaucsukból volt.

— No — véli Schnur Gase — és a szakállas nő? Egy tréfa, hogy milyen szakállas volt. És egyszer férfi volt és egyszer nő volt és mikor férfi volt, megválasztották Kispozbán chevregabbenak.

Függöny ereszkedett le az ereszről a sátor dobogójára. Ezt most félrehúzták. A félhomályból egy hosszú ember bontakozott ki. Jobbra-balra hajlongott:

— Hölgyeim és uraim — szólalt meg recsegő hangon — van szerencsém bemutatni magamat a magas uraságoknak. Szerénytelenség nélkül legyen mondva: én vagyok a híres Cook-iroda, aki fölfedezte Amerikát. A nevem professzor Amadeus Scheuchenstuhl Gauwartból.

Hölgyeim és uraim: ez a művészi sátor a nagy világkonzerv-kiállítást foglalja magában. Nem túlozok, amikor azt mondom: ebben a sátorban van az egész világ. Minden ország, minden város, minden falu, minden hegy és minden folyó és az összes tengerek.

— Célem is benne van? — kérdi sápadtan Ripsz Regina — és Pozsony is?

Professzor Adameus Scheuchenstuhl rávillantotta a pápaszemét és rendületlen nyugalommal bólintott:

— Benne van.

Ripsz Regina reszketett.

Delikát és a többiek ránéztek. Tudták, miért tudakolta, benne van-e Pozsony is a sátorban. Arra a rossz emberre gondol most szegény, aki elhagyta, aki elhagyta őt és a két gyereket és elkódorgott. Azt mondják, Pozsonyban van.

— Hölgyeim és Uraim! — folytatta a professzor — tessék besétálni. Nyolc perc alatt a világ körül. Tessék besétálni. Csak húsz krajcár.

Az emberek hallgattak. Eltűnődtek.

— Ebben valami boszorkányság lesz — súgta Delikát Mendel Ripsz Elje fülébe.

Most már gyanakodva nézték a ponyvasátort. Mit lehet tudni, hátha szellemek vannak benne. Az a professzor talán nem is iroda, ahogy állítja, hanem boszorkánymester.

— Ez nem úgy néz ki, mint egy iroda. Egy iroda sokkal tisztessége-sebb — mondta Delikát.

Regina meredt szemmel bámult bele a sátorba, amelyben benne van az egész nagy Pozsony. Kimondhatatlan nagy sóvárgások szorították össze a szívét. Ha ő most Pozsonyba mehetne . . .

Ripsz Elje elráncigálta.

— Menjünk — szólt mogorván — ez nem nekünk való.

A zsidók el-elhuzództak.

Delikát még aznap a rabbinushoz ment, annak tudni kell, lehetséges-e, hogy valaki az egész világot gyömöszölhesse bele egy kis ponyvasátorba.

A rabbinus elgondolkodott. Analógiák után kutatott. Végre megszólalt:

— Ha Isten akarja, minden lehetséges. Mikor Jákobnak azt mondta az Örökkévaló, dicsértessék az Ő szent neve, hogy neki és ivadékainak adja Kanaánt, akkor a szentírásaink szerint az egész Erec Jisroel volt az alatt a kő alatt, amelyen a fejét pihentette. Ha az a kő itt van, akkor lehetséges.

— De ha nincs itt a kő?

— Akkor is lehetséges. De akkor boszorkányság van benne.

— Es ha valaki mégis Amerikába akar utazni.

— Aki Amerikába akar utazni, az maradjon csak otthon. Ments Isten, hogy valaki abba a boszorkánysátorba bemerészkedjék.

Este, istentisztelet előtt, az egyházi meghirdette a rabbinus parancsát: senki meg ne látogassa azt a panorámát, mert egészen bizonyos, hogy rossz szellemek ólálkodnak abban.

Deutsch tanító úr sötét elmaradottságról beszélt. Ilyen világfelfogás mellett nem lehet művelődni. Az igazi kulturát a világutazók terjesztik. Hát mért ne terjeszthetnék a püspökvárosiak is a kulturát. Húsz krajcárért megengedhetnék ezt a luxust maguknak.

— Nem engedhetik meg maguknak, heveskedett Delikát. — És mit csinálna maga pészachkor, ha épen pészachkor érkezne Grönlandba. Azt hiszi, ott tudna szédert csinálni?

— Mit akar maga pészachtól? Hol van még pészach. Most Áv-ban vagyunk. És az utazás csak nyolc perc.

— Ez a nyolc perc egy nagy svindli. Maga azt hiszi, hogy nyolc perc, de lesz az nyolc esztendő is.

Igy vitakoztak az emberek és eközben emésztette őket a kíváncsiság. De lefojtották magukban.

— Nem is jó fordulni erre — magyarázta Delikát. — Mert nézze reb Elje, tudja maga, hogy meddig élünk? Mert teszem maga pont akkor halna meg, mikor Lemberg elé ér. Hogy gyönne haza onnan?

Hát be kellett látni mindenkinek, hogy azt a veszedelmes sátort kerülni kell. Kerülte is mindenki. Még Régi is. De az csak nappal, amikor megleshették volna. Esténként azonban odalopódzott és a ponyvahasításához nyomta forró fejét. Órák hosszáig állott ott mereven és csak nézett, nézett be a titokzatos sötétségbe. Az urát kereste.

Az első napon nem találkozott vele. A másodikon sem. De ő makacsul hitte, hogy egyszer mégis csak rátalál. És eljött harmadnap és negyednap is.

Az ötödiken hiba történt. A professzor elvétette a széket és Reginát szegényt a Sinai hegy elé vitette. Regina nézte, nézte a szent hegyet és szent borzalmak reszkettek benne.

— Az Isten ujjá — szólt magában — Az Isten nem akarja, hogy az emberét meglássa.

Felállt és szomorúan kisompolygott.

Kint dühös férfihangok támadtak rá.

— Hát nem tudod, hogy boszorkányság van abban a sátorban?

— Nincs abban semmire — felelt szomorúan — csak nagy városok vannak benne, meg nagy hegyek. Én Pozsonyban voltam, de hiába voltam. Aztán ma már Pozsonyba se mehettem. A Sinai előtt voltam.

Delikátot majd összeroskasztotta a hirtelen csodálkozás.

— A Sinai előtt.

— Ott — rebegte Regina.

— Hiszen oda már közel van a szent föld.

— Közel, azt mondják.

— És ott van Jeruzsálem.

— Ott van Jeruzsálem.

— És ott van a kojszel maáruvi.

— Ott van a kojszel maáruvi.

Delikát az égre tekintett, aztán egy suhanó nagy pillantással magába. És a lelke mélyén kuporgó sóvárgásokat látott, olthatatlan, emésztő, bánatokat.

Es este a templom előtt erről suttognak. Aztán bementek a templomba. A falak kopárak voltak, a frigszekevény takaratlan. A gyertyák reszkettek. A földön széna hevert és bogács. És ők leültek a bogács közé és elénekelték Jeremiás bús siralmait.

Aztán hazamentek. Tisebeov szomorú éjszakája borult a kis városra. Csöndes, kihalt, fekete éjszaka.

Az éjjel még jó messze volt. A bakter még csak a tizet fujta.

Ekkor halk neszek borzongtak Kandia felé. Sötét árnyak imbolyogtak a zöld piac felé. És valamennyi lihegve a panoráma felé indult. Itt szótlanul eltűntek. Valamennyi belesuhant a sátorba. És Delikát, meg Ripsz, meg Schnur, meg még vagy tizen ültek a kerek kis ablakok előtt és belefűrták égő tekintetüket a csodavilágba, amely megmutatta Jeruzsálemet és a szent fal maradékát.

Ejféلكor is ott ültek még és szemükkel csókolták a szent falat és lelkükkel ölelték a szent várost.

Szomorúak voltak és boldogok.

Frischmann Dávid:

A kóhén

Egy „pidjan”-ünnepen láttam először. Egy ablaknak a két függönye közt állott és kinézett az utcára. Csak hátulról láttam: kicsi, sovány alak volt, görnyedt, kerek hátú, keskeny, ferdevállú. Bizony furcsa volt e szegényes és szomorú, szakadt kaftános figura az előkelő szalon és gazdagon öltözött vendégei között.

En a ház fiatal úrnője mellett állottam és beszélgettem vele. Nagy briliánsok szikráztak a fülében, sugárzó nagy szeme is szikrákat szórt, piros ajka üdén ragyogott. Csak arca gyöngye sápadtsága vallott még a fájdalomra, melyeket az elmúlt hetekben kellett kiállnia. A szép asszony megkérdezett, miért vagyok náluk oly ritka vendég?

„Nem jut időm a munkámtól, nagyságos asszonyom, olyan rettentően el vagyok foglalva . . .”

„Igaz, amit Kruszcinkáról beszélnek? Csakugyan el akarja hagyni a színpadot amiatt a buta hadnagy miatt, aki agyonlőtte magát érette?”

Nem volt időm, hogy feleljek neki: a függönyök közt álló ember ebben a pillanatban megfordult. Megborzongtam. Viaszsárga volt a képe, orcái beesettek, ajka kék és keskeny. Kétségtelen volt előttem, hogy hosszú idő óta nem evett semmit.

A ház úrnője eközben tovább csevegett: „Rémesen sajnálom, hogy tegnap nem lehettem ott a filharmónikus hangversenyen. A spanyol szimfónia Lalótól! Beethoven Kreutzer-szonátáját Hubermann játszotta! Förster-Lauterer énekelt a G-dur-Ariosot a „Louise”ból! Hát nem szerencsétlen asszony vagyok én? Nem érdemlem-e meg, hogy egy olyan ember, mint maga, sajnáljon engem?”

Szinte oda se hallgattam. Az az ember az ablaknál egészen magára vonta figyelmemet. Melle oly keskeny és horpadt volt s egész teste is olyan, mint egy gyermeké. Időnként reszketés futott át minden tagján; valami különös feszültség és türelmetlenség látszott rajta. Minél jobban közeledett a „pidjan” ceremóniája, annál türelmetlenebb lett. Olyan volt, mint aki megtörik egy súlyos vétek tudata alatt, vagy mint aki éppen valami bűnt készül elkövetni.

Libériás inasok futkostak ide-oda, ezüst-tálcákon hordtak bort, gyümölcsöt és csemegét körül. Az ablaktól balra egy nagy, sötétzöld olajfa állott dézsában a padlón. És a fa mellett állott a viaszsárga arcú szegény ember. Mozdulatlan állt ott és a földre nézett. Feltűnt nekem, hogy még egyetlen egyszer sem vetette fel tekintetét a földről. E pillanatban figyelmem más irányba terelődött.

Egy nagy ezüst-tálcán behozták az újszülöttet. A gyermek arany- és ezüstékszerek, gyöngyfüzerek és más drágaságok között feküdt.

Az ember ellépett az ablaktól és a gyermek felé közeledett. Arcában egy csepp vér sem volt látható. Egészen megzavarodottnak látszott, talán azt se tudta, hol van. Most felemelte szemét és körülnézett. Bárgyu mosolygás játszadozott az ajkán.

Talán az emberek szokatlan gyülekezete tett rá ilyen hatást? Talán elfogódottnak érezte magát, mint egyetlen éhes, annyi jóllakott között?

Majd a héber verset kezdte dadogni: „Mit kívánsz inkább? Ideadod a fiad . . .”

A mellette állók egyike félbeszakította: „Reb Jid! Először az apának kell mondania: Ez az én elsőszülött fiam . . . stb. Csak aztán mondja a kóhén: Mit kívánsz inkább . . .”

Az ember zavarba jött és elpirult; de ez csak egy pillanatig tartott. Rögtön újra sápadt lett az arca, még sápadtabb, mint azelőtt.

Nyilván nincs benne gyakorlata, gondoltam magamban. Nem minden nap esik meg vele ilyen csoda. És talán először végzi ezt a tisztet életében.

Eközben az apa elkezdte: „Ez az én elsőszülött fiam és az Örökkévaló, dicsértessék az ő neve . . .”

A kóhén még mélyebben lecsüggesztette a fejét. E szavak: „Az Örökkévaló, dicsértessék” különösen mély hatást tett reá.

Nagy sebesen, hogy alig lehetett megérteni, gajdolta el most az ő szövegét: „Mit kívánsz inkább? Ideadod a fiad vagy kíváltod, amint kötelességed a tóra szerint . . .”

Az ember öt ezüst rubelt kapott és még öt kisebb ezüst pénzt. Az apa elvégezte az előírt áldásmondásokat. A kóhénnek súlyos verítékcseppek ülték ki a homlokára.

A kóhén megforgatta egypárszor az ezüstpénzeket a gyermek feje fölött és igen gyorsan mormolta a következő szavakat: „Ez ehelyett van, ez ezzel váltatik ki . . .” A továbbiakat nem lehetett hallani.

Kezét az újszülött fejére tette és elmondta az áldást: „Az Ur áldjon

meg téged, mint Efráimot és Manassét . . .” Közben iszonyúan reszketett a keze. Aztán kiürítette a pohár bort és az ajtó felé tartott.

A gyermek szülei kérték, hogy üljön a többi vendéggel együtt az asztalhoz és egyék. Ő azonban megrázta a fejét és elment.

Ez az ember élénken foglalkoztatta fantáziámat, magam sem tudtam, miért. „Teljesen szegény ember”, beszélte nekem a házigazda, „nemrég költözött ide a szülővároskájából és itt lakik a szomszédban. A tóra embere ő: éjjel-nappal itt ül az udvaron a kis besz-hamidrásban és tanul. En már egy másik kohent akartam hívni — Kaplan Márkust, aki ismerősöm is. De tegnap este eljött hozzám ez az ember és kért, hogy hagyjam neki ezt a tisztséget. Én nem is tudtam, hogy kóhén. És ha már választhat az ember egy gazdag és egy szegény kóhén közt, akkor a szegényt választja . . .”

Egész este erre az emberre kellett gondolnom.

Néhány hét múlva viszontláttam. Véletlenül elmentem amellet a kis besz-hamidrás mellett az udvaron és az ablakon át láttam őt taleszben és tefilínben állani. Valami vonzott hozzá és beléptem. Rendkívül érdekelt engem ez az ember. Hétfői napon volt. A besz-hamidrásban alig volt tizen-négy-tizenöt ember.

Az udvarról behatol az árusok lármás kiáltozása. Minden pillanatban hallom: „Egy kalendárium egy kopek!” „Egy bajgli egy garas!” „Asszonyok, egy hatos a gomb tucatja!” Napsugár siklik el a tócsa fölött az udvar közepén; szemben a fal felét ferde árnyék borítja, másik fele vakítóan világos. A csorgónál egy tyúk áll, féllábbal a falhoz kötve; csőrét a piszkos pocsolyába dugja, iszik, hátrahajtja a fejét, behunyja a szemét és kortyol. Aztán újra bedugja a csőrét a pocsolyába és megint iszik.

Most megüti a fületem: „Jöjjen fel reb Efróim, reb Elióhu fia, a kóhén . . .” Már a tóraolvasásnál tartanak. De a kóhén nem hallja, hogy felhívták. Mintha elfelejtette volna, hogy ő kóhén és hogy róla van szó. Valaki megrántja a kabátjaujját és ő mintha álmából ébredne, felmegy az emelvényre és gyorsan elmondja az áldást.

Arca mintha meg volna kövülve, egy izom se rezdül rajta. Szeme is merev. Ijesztően sápadt, csak az egyik orcáján ég egy kis vörös folt.

És nekem ismét az jut az eszembe: ez az ember valami bűnt készül elkövetni. Mindenesetre nagyon szerencsétlen — az világos előttem.

Egyszer csak a chazan hangját hallom: „Nincs itt egy lévi?” És rögtön utána másodszor is felhívják a kóhént: „Lévi helyett”.

A kóhén másodszor is elmondta az áldást, még sebesebben és még halkabban, mint az előbb. Homlokán nagy cseppekben gyöngyözött a veríték.

Feltétlen beszélnem kell vele, mondtam magamban.

Az istentisztelet után felé tartottam. Már nem tudom, mit mondhatam neki, de az ember iszonyúan megijedt. Hirtelen faképnél hagyott, az asztalhoz ment, elővett egy könyvet és hangosan tanulni kezdett.

Egész nap szemem előtt lebegett a képe.

Harmadszor egy sajátságos jelenet alkalmával láttam.

Féllábbal a hátsó épület küszöbén állott, másik lábával az udvaron. Egész csomó asszony beszélt hozzá:

„Itt a házban meghalt egy gyerek, Reb Efróim, menjen innen, magának nem szabad ide bejönni!”

Reb Efróim mintha nem is hallaná. Értelmetlenül bámul az asszonyokra és egyáltalán nem tudja, mit akarnak tőle.

„Már a vizet is kiöntötték. Itt a házban meghalt egy gyerek. Reb Efróim, hisz maga kóhén!”

„Kóhén? . . . Igen . . . igen . . . A vizet már kiöntötték . . .”

Es még mindig ott áll és nem moccan a helyéről.

„Nem szabad magának bejönni, Reb Efróim! Menjen el tüstént, hisz itt meghalt egy gyerek.”

„Meghalt?”

Sose felejttem el, micsoda hangon mondta ezt.

„Magának nem szabad bejönni a házba”, beszélt tovább az első asszony.

„Mindjárt a róvhoz fogok menni . . . Megyek mindjárt a róvhoz.”

„Nem kell magának a róvhoz menni, maga csak menjen ki, kifelé, kifelé!”

„Megyek én már a róvhoz . . . A róvhoz megyek . . .”

Azzal kapta magát, megfordul és elrohan. Engem érdekelt, hogy mit akart a róvtól és utána mentem. Olyan gyorsan futott, hogy alig bírtam utolérni.

A szoba tele van emberekkel. Középen áll a róv és előtte az én kóhémem.

A róv egy magastermetű aggastyán, hosszú, ezüstfehér szakállal. Valami kimondhatatlan szelídség ömlik el nemes vonásain.

Az ember előtte áll és rekedt hangon beszél:

„Rabbi, én vétkeztem! Én csaltam, hazudtam, raboltam! Én meg akarom a vétkeimet gyónni, be akarom ismerni! . . .”

— Mi hát az, gyermekem?

— Nem bírom tovább elviselni. Nagyon nehéz nekem. Eleinte azt hittem, semmi az, majd levezekelem. De most . . . most már a halál is beleavatkozott. Meghalt egy gyermek. A halállal nem lehet játszani . . .

Hirtelen elnémult.

— Beszélj! Irva van: „Beszélni fogok és föllélekzem!”

És az ember elkezdett beszélni.

— Rabbi, ha meg tudnád érteni, hogyan történt! Néha tesz valamit az ember és mégsem ő a tettes . . . A másik, aki bennünk rejtőzik, az a tettes . . . És nekem feleségem, öt apró gyermekem van . . . Egész nap a bész-hamidrászban ülök és tanulok. És az asszony és a gyerekek éheznek. Istenem, istenem! Ha én ezt meg tudnám érteni. Három napja nem volt egy darab kenyér a háznál. A szatócsné nem akart tovább hitelezni. Kilenc forinttal tartoztunk már neki. És két gyermek beteg fekszik. A tifusz nagyon gonosz betegség . . .

A róv látta a sárga arcát és a kék ajkait. Az aggastyán szeme megnedvededett.

„Aztán jött a kísértés” . . . beszélt tovább az ember. „Öt rubel . . . Hallottam, hogy a szomszédban pidjan-t ünnepelnek . . . Jól tudtam, hogy nagy vétket követek el, de jöttek pillanatok, amikor mégsem tudtam . . . És a két gyerek beteg és orvosságra van szükségük és a feleségem kenyeret vár . . . Minden erőmmel küzdöttem ellene, de végül nem küzdöttem tovább . . . Ellenkezőleg, még úgy tűnt fel nekem, hogy Istennek tetsző dolgot művelek, a feleségemért és a gyermekeimért . . . És este elmentem a szomszédhoz és felajánkoztam . . . És azt hittem, Istennek tetsző dolgot művelek . . . Szent egy Isten! Egész éjjel nem tudtam elaludni, mintha egy kalapács kopogott volna az agyamban.

Egyik ütés a másik után: Hiszen te nem vagy kóhén! Egyik ütés a másik után: Hisz, te csak egyszerű jiszróél vagy! És attól fogva nem szünt meg a kalapácsolás. Már többször akartam hozzád jönni, de nem voltam képes. És egyik hazugság a másikat vonta maga után: most már a tórához is, mint kóhénnak kellett felmennem . . . De most a halál is beleavatkozott már . . . A halál pedig rettenetes . . .”

En egy pillantást vettem a róvra. A róv már nem hallgatott oda.

Hirtelen egész más ember lett belőle. Arcából eltűnt minden nemes és szelid vonás.

Hirtelen elkezd föl- és lejárni. Föl és le a szobában. Mindenki hallgat. Az ablakon egy ferde fénykéve hull be és félig a földön nyugszik meg.

A röv egyre jár, le és fel és maga-magával beszélget:

— Súlyos bűn . . . A te vétked, hogy egy zsidó megszegett egy isteni parancsot, egy igenlőparancsot . . . Hiszen így egyáltalán nem is váltotta ki az első szülöttét . . . súlyos bűn . . . súlyos bűn . . .

A röv egyszer csak megáll az ablaknál, kinéz az utcára és hallgat. Úgy áll ott egy darabig, elmélyedve.

A falióra ingája egyenletesen leng ide-oda. A szekrény előtt egy légy zümmög.

Es a röv az ablaknál így szól magához:

— De írva van: Szerencsétlenségében nem lehet felelőssé tenni az embert! És az éhség szerencsétlenség. És az atyák mondásaiban ez áll: „Az ember vétkezik egy darab kenyérért . . .” A szobában halotti csend van.

A röv hirtelen az ember felé fordul.

— Bójtólnod kell . . . bójtólnod minden hétfőn és csütörtökön.

Az ember azonban nem nyugszik meg. Bójtolni nem új dolog az ő számára.

Eleget bójtolt életében, nemcsak hétfőn és csütörtökön, más napokon is.

— És meg kell magad korbácsoltatnod . . . Egy híján negyven csapást . . .

Az ember még ezzel sincs megelégedve. Szívében ő már ezerszer megkorbácsolta magát.

— Es önkéntes száműzetésbe kell menned . . .

Az ember fellélekzett. Csak most adott neki eleget a röv.

— A feleséged még ma ideküldöd. A község majd gondoskodik róla.

Az ember elment.

Sohasem láttam többé.

Dr. Barsiné Freund Minna:

A bizalmatlanság

Abrahám az áldozó helyre vitte fiát. Az oltáron a rözse készen felhalmozva, kezében élesre fent kést szorongatott, hogy egyetlen örökösét feláldozza . . .

„Abrahám, Abrahám! Megállj! Csak megpróbáltatás volt, bizalmadat tévem próbára s ezért követeltem áldozatul, mi legdrágább néked. S mert vakon engedelmeskedtél s bizalmad rendületlen volt, megáldalak én derék fiam! Tekints fel az égre! Megszámlálhatod-e a ragyogó csillagokat, égi kertem kicsiny, fehér virágait? Miként a ragyogó csillagok égi kertemben, oly megszámlálhatatlanok lesznek gyermekeid a kertben, melyet nekik örökbe adok. Törzsöd áldva léssen virágokkal, melyek mind, nemes gyümölcsé érnek.”

Abrahám hallotta az Ur hangját, de a szavak nem tudtak szívéhez férközni, mert lelke bejáratát egy bandzsaszemű szörnyeteg: a sanda bizalmatlanság állta el. A Moria-hegy felé menetben ugyanis Abrahámon nagy változás ment keresztül. Ő, ki a földön elsőnek ismerte fel Istent, kihez Isten elsőnek megnyilatkozott, feltétlen Istenbevetett bizalommal indult neki az útnak, hogy egyetlen gyermekét feláldozza. De a hegy csúcsára érve, megszállták a kétség fúriái és rendületlen bizalma helyébe — a hitetlenség mérgét csepegtették.

„Fordulj vissza Ábrahám — szólalt meg benne egy hang — és add vissza egyetlen gyermekét az anyjának. Miben különbözik hát a te Istened azon emberkéz faragta bálványoktól, melyeket atyáid imádtak? Miként atyáid bálványai, Ő is emberáldozatot, gyermeked véréért kívánja áldozatul!”

Hideg borzongás futott keresztül Ábrahámon. Sára hangját vélte hallani, amint balsejtelmekről kószva, könnyörögve kérdezte: „Ábrahám, hová vezetted egyetlen gyermekem?”

A feltétlen engedelmisség és alárendeltség érzete a magasabb hatalmak alá, túlságosan mélyen gyökerezett benne, amit atyáitól és őseitől örökölt, akik az enmaguk által faragott bálványoknak legdrágább kincsüket habozás nélkül feláldozták és ezért ő is kész volt meghozni a kívánt áldozatot. Csakhogy áldozatkészségét már keserűség homályosította el . . .

Midőn az Isten hangja „megállásra” intette, felemelt karja dermedt kétkedéssel gyökeresedett meg a levegőben. Fülével felfogta a hangokat, de a csengő égi hangok recsegve-rikoltóan zúgtak a fülébe, mert a bizalmatlanság és kétkedés hullámai járták keresztül a hangokat. A bizalmatlanság csúf tükrében, elhomályosult tiszta látása, nyugtalan tapogatózásával Isten hófehér öltözkését a bizalmatlanság sárga foltjaival hintette tele. És a bizalmatlanság ajkaira ült és emigy szólt:

— Hallom hangodat, ó Uram, de add jelét annak, hogy beteljesíted, mit ígérsz nékem!

— Vajjon pusztá szavam nem elég néked, Ábrahám fiam? —

— Add jelét, ó Uram, — hangzik fel újra esdeklőn, a kételkedéstől korbácsolva Ábrahám ajkairól.

— Am teljesüljön kívánságod! — dörögte Isten haragja. Esküszöm, hogy hatalmas nemzetté alkotlak, Ábrahám!

Könnyfátyolozottan hangzott Isten hangja, melyből az atya forró zokogása vonaglott, látva gyermekének megingott bizalmát és sajgó fájdalma Ábrahám oltárára az eskü ígéit égette.

Isten fájdalomában, sűrű felhőkbe burkolózott, majd egy hatalmas villám hirtelen kettétépte az ég gyászfátyolát.

Midőn Ábrahám a hirtelen felvillanó fénybe pillantott, végtelen hosszú sorokban, megkínzott embertömegeket látott, amint a rabszolgamunkától meggörnyedve, hatalmas pyramisok és gúlák között vonszolódtak.

— Ki e szerencsétlen, megkínzott néptömeg, ó Uram?

— Ezek a te gyermekeid, Ábrahám!

Ábrahám fájdalmasan felhördült, de az Ur hangja feddőleg szólt hozzá:

— Mert kételkedtél bennem és nem hittél ígéretemben, gyermekeid négyszáz évig fognak nyögni rabszolgaságban, idegen nemzet igája alatt, hogy levezekeljék megingott hitedet.

A dörgés elhalt és az ég csatornáiból megeredtek Isten fájdalmas könnyei. A Teremtővel együtt a Világegyetem is szomorkodott, mert Ő, az Erős, — kezének gyenge alkotmányától, az első embertől, ki Őt a Mindenség egyetlen Urának felismerte, oly szörnyűséget követelt, hogy egyetlen gyermekét, Isten megismerésének egyetlen örökösét, áldozatul hozza . . . Túl sokat bízott az emberi erőben, túl sokat kívánt az embertől, kit közönséges agyagból alkotott!

Es így hordja az Örökkévaló még ma is, galutból-galutba Ábrahám gyermekeinek szenvedését, kíséri őket a végtelen szenvedéses úton évezredek keresztül és elkészíti lassan-lassan a megváltást azáltal, hogy kiirtja a bizalmatlanságot az emberek lelkéből. És amikor a bizalmatlanság csalánjának utolsó gyökerkéje elszárad, akkor a Megváltó fehér ruhában végig fog sétálni a földemberek kertjében, hogy Isten kertjévé változtassa, melyben boldog és halhatatlan emberek fehér, illatos virágokkal fogják díszíteni magukat és öröm lesz a földön, mert az öröm — megváltás . . .

Rothenburg várának rabbi-foglya

A kanyargó ösvényen, mely a Tauber-folyó mentén dombokon és völgyeken át vezet, körültekintő óvatosan egy zsidóember menetel, egyedül. Magastermetű, szép férfiú, hosszú fekete szakállal és magashomlokú, keskeny arccal. Vállán batyú, kezében vándorbot, halad magányosan az elvadult ösvényen, melyet mindenféle gaz vert fel és örül, hogy senkivel sem találkozik. Itt ő maga van az Istenével. És ahogy megy-megy, valami jogi kérdésen elmélkedik, melyet titkos küldönc útján a wormsi vagy a mainzi, esetleg más németországi rabbi terjesztett eldöntés végett eléje. Lengyel-földi rabbi is lehetett a döntést kérő, mert hiszen ott is sok zsidó lakik, ott is ösmerik őt és türelmetlenül várják az ő véleményének beérkezését.

Ha meglát messziről valakit, legyen az lovas-ember vagy gyalogos, a magányos zsidó-vándor letér az ösvényről és elrejtőzik a bokrok közt vagy az útszéli árok bozótjában, később megint kibúvik rejtekéből és tovább megy. Közben vagy szoltárokat mormol, vagy a Talmud egy-egy részletét recitálja, mert könyv nélkül tudja az egész Talmudot, majd megint a jogi problémával foglalkozik, mely az ő döntését várja.

Az elmélyedés elvonja figyelmét s így nem veszi észre azt a pán célos, fegyveres lovast, aki egy csapat zsoldos katona élén feléje tart. A zsidó, mikor mégis csak meglátja a lovast, szeretne elbujni, de már elkésett. — Állj zsidó! — dörghi a pán célos és már fogja is két landsknecht a zsidót és odalökdösi a parancsnok elé.

— Hová mégy, te zsidó?

— A Szentföldre megyek, nemes uram, — volt a válasz. — Vágyódom Jeruzsálem, a szent város után.

— Bajorország zsidói mind őfensége, Lajos bajor herceg tulajdona. Hogy mered megtenni, hogy elhagyod őfensége országát?

És már ki is adta a parancsot: Kössék egy ló farkához a zsidót és így lóhoz kötötten hurcoltatja Rothenburg megerősített szabad városába. Itt átadja Rothenburg várgrófjának, aki a zsidót a sok vártorony egyikébe, a „fegyencek tornyába” záratja.

A torony órétől megtudják a rothenburgi zsidók, hogy egy hittest-vérük került fogságba; nyomban rituális ételről gondoskodnak és bizalmi emberükkel felküldik neki a toronyba. A fogoly pedig levelet küld a zsidóknak, kérve őket, értesítsék a Mehazam nejét és gyermekeit, hogy ő, a Mehazam, Jeruzsálemba való útján fogságba került és Rothenburg városában, mint fogoly synylódik.

A Mehazam a fogoly! Mihelyt a rothenburgi zsidók ezt megtudták, nyomban küldöncöket menesztettek minden irányba, Mainzba Wormsba, Speyerbe és Németország még sok más városába; Franciaországba, Olaszföldre és Lengyelországba is menesztettek küldöncöket, hogy korának világitó fáklyája, Mehazam, Rothenburg várának foglya. És négy-öt ország

BERGER ADOLF
vendéglője és szállodája
NOVA-BANA
Jó— olcsó — kényelmes!

Braun Gyula

מֵשָׁר מֵשָׁר **mészárszéke**

VI. Aradi-utca 43

**Állandóan elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi áron.**

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

zsidói pénzzé tették ékszereiket és nagy váltságdíjat ajánlottak fel a bajor hercegnek a rothenburgi fogolyért.

Hát ilyen nagyértékű ember került a hálójába?! No, több se kellett a hercegnek. Akármekkora váltságösszeget ajánlottak fel neki, keveselte; briliánsokat, gyöngyöket ajánlottak fel neki: mind nagyon is kicsinek találta. Annyi drágakövet követelt váltságdíjúl, hogy teletűzdeltethessen egy misemondó-ruhát, annyi ritka gyöngyöt, hogy kirakathassa velük a rothenburgi Szent Jakab-templom úgynevezett vérkeresztjét és végül annyi aranyat, hogy ennek árából székvárosában új katedrális építhessen.

A zsidók erre folytatták a gyűjtést; minden részéből Európának érkezek gazdag ékszer- és pénzadományok. A szent rabbi értesült erről az áldozatkészségről és szíve sajog, vérzik. Hát szabad, hogy hittestvérei ennyi áldozzanak az ő bűnös testéért? És a fogoly-rabbi zárkájából tilalom érkezik a zsidókhoz: — ne merészelje senki őt kiváltani! Itt, a fogságban akarja életét befejezni, az ő váltságdíján ne építsen a kapzsi herceg katedrálisokat.

A fogoly-rabbi szava: parancs és ő tovább is egyedül marad a zárkájában. Ennek keskeny ablakából látja az Angyalhegyet, mely szemben a várossal emelkedik, látja a mély völgyet, mely körülveszi a várost és látja a csendes Tauber-folyót, mely ennek a völgynek teknőjében körülkigyózza a várost.

Nem ok nélkül telepedtek le a Szentföldről visszatérő első keresztes vitézek éppen Rothenburgban. Rothenburg és közvetlen környéke feltűnően hasonlít Jeruzsálemhez és környékéhez. Szent Jeruzsálem! — kiáltottak fel a keresztes vitézek, mikor hazatértükben megpillantották a dombon épült Rothenburgot.

És a Mehazam is felfedezte ezt a meglepő hasonlatosságot. A várost körülvevő völgyet „Hinnom”-völgyének nevezte el, a Tauber-folyót elnevezte Siloachnak, az Angyalhegyet pedig „Hasisim”-hegyének.

A rothenburgi zsidók tovább is élelmezték a szent rabbit, tudományos könyveket is küldtek neki, melyekben szorgalmasan bűvárkodott, sőt titokban pergamennel és íróeszközökkel is ellátták, úgy hogy döntéseit írásban közölhette a nagy világgal. És egyre jöttek a nehéz kérdések; a legtávolibb vidékeken működő rabbik is őhozzá fordultak véleményért és döntésért és ezek a döntések még a jelenkorban is jogérvényesek.

Ott a vártorony börtönében lehelte ki szent lelkét a nagy rabbi. Tizen-négy évig temetetlen feküdt holtteste a zárka kőpadlóján, de nem indult enyészetnek, friss maradt, mint a félórája elhalt emberé és elváltozást nem mutatott.

A kapzsi herceg még a rabbi holttestét sem akarta kiadni, csak tizen-négy év múlva, a herceg halála után, válthatta ki egy frankfurti zsidó. Ez Wormsba vitte a nagy rabbi porhüvelyét és ott helyezték örök nyugalomra a wormsi temetőben. Sírja még megvan és vallásos zsidók zarándokolnak hozzá messze földről is.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Új István.*

Előfizetési ár. Egész évre 12.— P. —
Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugo-
szláviában 160.— dinár. Romániában
400 leu.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 84.
Telefon: 10-7-12.

Másodrendű papíron 25%-kal ol-
csóbb! Intézményeknek 30.— pengő. Klein S. nyomda, Budapest, VI. Lovag-utca 14.

Doprava a rozširovanie časopisu „Új Ut” (Nová cesta) povolilo
csl. min. vnútra pod cisl. 9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

Hotel Imperiál Prága 1 percnire

magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18.

Olcsó EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstárugyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28

Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB húsnagyvágó

כשר mészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

Geduldiger Hugó

bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szörmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14

Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek.

Tekintse meg kirakatomat.

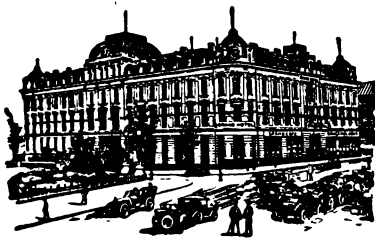
FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

**BUCAREST
GRAND-HOTEL**

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább, legkényelmesebb és legolcsóbb szállodája. Szobák 130 Lei-től.

A román királyság területére való bevittelt és terjesztés
bucaresti román kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept 2-án

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára